

Нетрадыцыйныя ўрокі ў пачатковай школе

Анатацыя

Матэрыялы з вопыту работы настаўніка пачатковых класаў Быкавай Валянціны Мікалаеўны на тэму “Нетрадыцыйныя ўрокі ў пачатковай школе” раскрываюць праблему развіцця асобасных якасцей навучэнцаў, ролю і месца нестандартных урокаў у адукацыйным працэсе. Валянціна Мікалаеўна падрабязна апісвае прыкметы нестандартных урокаў, творчыя прынцыпы іх пабудовы і прыводзіць навукова-метадычнае абгрунтаванне, акрэслівае мэты навучання, якія ў першую чаргу рэалізуюцца на такіх уроках.

Асноўная задача, якую ставіць перад сабой настаўнік, прымяненне на практыцы нестандартных урокаў, арганізацыя работы на вучэбнаму прадмету з мэтай падтрымання пазнавальных інтарэсаў і павышэння творчай актыўнасці школьнікаў.

Валянціна Мікалаеўна дзеліцца ўласнымі назіраннямі за эфектыўнасцю выкарыстання нестандартных форм навучання, прапануе шэраг распрацовак урокаў па матэматыцы, рускай мове, літаратурным чытанні, вучэбнаму прадмету “Чалавек і свет”.

Дадзеныя матэрыялы з вопыту работы Быкавай Валянціны Мікалаеўны адрасуюцца настаўнікам пачатковых класаў для выкарыстання ў педагагічнай практыцы.

АКТУАЛЬНАСЦЬ І ПЕРСПЕКТЫЎНАСЦЬ ПЕДАГАГІЧНАГА ВОПЫТУ

Праблемы школьнага ўрока ў апошні час патрабуюць пільнай увагі. Сучасныя ўмовы патрабуюць ад школы не толькі фарміравання ў дзяцей праграмных уменняў і навыкаў, але, галоўнае, навучыць школьнікаў творча выкарыстоўваць свае веды, прымяняць іх на практыцы, а таксама ў незнаёмай сітуацыі.

Найбольшую радасць навучэнцы атрымліваюць ад работы, якая дае ім магчымасць праявіць сябе як асобу, раскрыць свае здольнасці. Добрыя ўмовы для гэтага ствараюцца на нетрадыцыйных уроках ці пры ўключэнні элементаў нестандартнага навучання ў традыцыйныя ўрокі. Пры правядзенні нестандартных урокаў выяўляюцца і развіваюцца асобасныя якасці вучня, выхоўваецца культура вучэбнай працы, культура ўзаемаадносін, уменне граматна выпрацоўваць асабістую актыўную пазіцыю.

Урокі ў школе – гэта значная частка жыцця дзяцей, якая патрабуе элементарнага камфорту, добразычлівых зносін. Я імкнуса да таго, каб заняткі прыносілі радасць маім вучням, былі эмацыянальнымі, змястоўнымі, прадугледжвалі розныя віды работ, актывізавалі самастойны пошук.

Нестандартны ўрок – заўсёды свята, свята душы, інтэлекту. Праводжу я іх часцей пры абагульненні ведаў вучняў, у канцы вывучэння вялікіх тэм ці ў канцы чвэрці, але добры эффект даюць нестандартныя ўрокі і пры вывучэнні новага матэрыялу.

Важнае месца ў адукацыйным працэсе адводжу развіццю цікавасці школьнікаў да вучэння, працэсу пазнання ўвогуле. Менавіта ў першыя гады навучання дзякуючы псіхалагічным асаблівасцям у дзяцей малодшага школьнага ўзросту інтэнсіўна фарміруецца пазнаваўчы інтарэс. Упэўнена, што добрымі памочнікамі настаўніка ў развіцці пазнаваўчай актыўнасці вучняў з'яўляюцца нетрадыцыйныя формы навучання.

Вопыт можна лічыць актуальным у сувязі з тым, што заняткі з прымяненнем нестандартных прыёмаў значна павышаюць пазнаваўчую актыўнасць вучняў у вывучэнні вучэбных прадметаў, спрыяюць разнастайнасці вучэбнай дзейнасці, дапамагаюць знайсці такія формы арганізацыі ўрока, якія ўцягваюць у працэс пазнання ўсіх вучняў, развіваюць творчыя здольнасці і інтарэс да пазнання, павышаюць якасць адукацыі.

ПРЫКМЕТЫ НЕСТАНДАРТНЫХ УРОКАЎ:

- прысутнічаюць элементы новага, адбываецца змяненне знешніх рамак;
  - акрамя праграмнага матэрыялу, выкарыстоўваецца і пазапраграмны матэрыял;
  - арганізуецца калектыўная дзейнасць навучэнцаў, чаргуючыся з індывідуальнай;
  - заняткі праходзяць у нетрадыцыйным месцы ці з выкарыстаннем арыгінальнага афармлення;
  - у працэсе заняткаў выкарыстоўваецца музыка, відэа, інфармацыйныя камп'ютарныя тэхналогіі, мультымедыйнае абсталяванне;
  - такі занятак дае магчымасць навучэнцам раскрыцца з новых бакоў, дапамагае арыентавацца ў атмасферы творчага пошуку, патрабуе сур'ёзнай папярэдняй падрыхтоўкі.
- Нестандартныя заняткі дапамагаюць актывізаваць разумовую дзейнасць вучняў, развіваюць іх творчыя здольнасці, павышаюць матываванасць да вучэння.

ТВОРЧЫЯ ПРЫНЦЫПЫ НЕТРАДЫЦЫЙНЫХ УРОКАЎ:

- пры арганізацыі ўрока трэба адмовіцца ад шаблона, а ў правядзенні - ад руціны і фармалізму;
- неабходна максімальна ўключыць вучняў у актыўную дзейнасць на ўроку;
- асновай эмацыянальнага тону на ўроку павінна быць не забаўляльнасць, а займальнасць і захопленасць;
- важна падтрымліваць мноства меркаванняў, альтэрнатыўнасць;
- з павагай адносіцца не толькі да дзіцячага ведання, але і няведання;
- трэба развіваць адносіны ўзаемаразумення з вучнямі;
- неабходна выкарыстоўваць адзнаку не толькі як выніковы інструмент, але і як фарміруючы.

НАВУКОВА – МЕТАДЫЧНАЕ АБГРУНТАВАННЕ

У сучасных навуковых ведах ёсць вялікая колькасць прац, якія раскрываюць метадалагічныя і тэарэтычныя асновы ўрока з часоў Я. А. Каменскага. Так, даследванні І. Я. Лернера, М. Н. Скаткіна, В. К. Дзьячэнка і др. прысвечаны вывучэнню і ўдасканаленню класна-ўрочнай сістэмы навучання. Тыпалогія ўрокаў прадстаўлена ў працах І. Н. Казанцава, І. Т. Агароднікава, В. А. Анішчука і др. Наватарскі падыход у выкарыстанні класна-ўрочнай сістэмы знайшоў адлюстраванне ў даследваннях Бажынай І. А., Голубевай Т. В. і інш. Пры ўсёй шматлікасці праведзеных да нашага часу даследванняў яшчэ і зараз назіраецца рознагалоссе ў вызначэнні асноўных паняццяў, звязаных з мэтазгоднасцю выкарыстання нетрадыцыйных ўрокаў у адукацыйнай практыцы школы.

Як паказваюць вынікі даследванняў І. Я. Лернера, В. І. Загвяздзінскага, С. В. Кульневіча, Т. П. Лакацэнінай і іншых педагогаў, з аднаго боку, разуменне складанасці і значымасці гэтых урокаў пастаянна ўзрастае, але, з другога боку, спосабы іх рэалізацыі ў педагагічнай практыцы большасці настаўнікаў, як і раней, застаюцца не зусім яснымі.

Класіфікацыі нетрадыцыйных урокаў, якія азначаны І. П. Падласым, М. В. Каратковай, С. В. Кульневічам і Т. П. Лакацэнінай, сведчаць аб спробе паказаць іх шматлікасць і раскрыць сутнасць.

Урок у сучаснай школе накіраваны на фарміраванне крэатыўнага мыслення вучня, на стварэнне атмасферы, якая б садзейнічала развіццю творчых здольнасцей навучэнцаў. Я ў сваёй працы выкарыстоўваю толькі невялікую частку з ліку вядомых нестандартных урокаў: урок-гульня, урок-даследванне, урок-падарожжа, урок-казка, урок-свята, урок-спаборніцтва, творчая майстэрня слова(пісьма) і інш.

Такія формы правядзення ўрокаў дазваляюць адыхі ад традыцыйных форм навучання, стымулююць творчасць.

На нетрадыцыйных ўроках у першую чаргу рэалізуюцца наступныя мэты навучання:

- фарміраванне ў навучэнцаў інтарэсу і павагі да ўрока;
- выхаванне культуры зносін і патрэбнасці ў практычным выкарыстанні атрыманых ведаў у розных сферах дзейнасці;
- развіццё навуковых, інтэлектуальных і пазнаваўчых здольнасцей, развіццё каштоўнасных арыентацый, пачуццяў і эмоцый вучня.

ВЯДУЧАЯ ІДЭЯ ПЕДАГАГІЧНАГА ВОПЫТУ

У практыцы навучання назіраецца дысананс паміж зніжэннем матывацыі дзяцей да навучання і патрабаваннямі сучаснага грамадства да павышэння якасці адукацыі.

Дадзеная праблема дазваляе сфармуляваць наступную задачу: як пабудаваць работу на вучэбным занятку, каб падтрымаць пазнаваўчы інтарэс і павысіць творчую актыўнасць навучэнцаў, зрабіць заняткі больш эфектыўнымі?

З мэтай рашэння вышэй абазначанага пытання вызначана вядучая ідэя маёй педагагічнай дзейнасці – выкарыстанне нетрадыцыйных урокаў і элементаў нетрадыцыйнага навучання ў якасці сродкаў павышэння якасці навучання, развіцця пазнаваўчай актыўнасці і творчых здольнасцей навучэнцаў.

АДРАСНАЯ НАКІРАВАНАСЦЬ

Матэрыялы вопыту адрасуюцца настаўнікам пачатковых класаў, якія гатовыя да выкарыстання ў педагагічнай практыцы нетрадыцыйных форм навучання.

АПІСАННЕ СУТНАСЦІ ВОПЫТУ

Працуючы настаўніцай пачатковых класаў, я прыйшла да высновы, што найбольш эфектыўнымі сродкамі ўключэння ў працэс пазнання з'яўляюцца нестандартныя формы навучання: гульнівая дзейнасць, урокі-падарожжы, урокі-казкі, урокі-дыялогі, урокі- брэйн-рынгі, урокі-даследванні і іншыя.

Пачатковы этап фарміравання пазнаваўчых інтарэсаў супадае па часе з першым паўгоддзем навучання ў 1 класе. У гэты перыяд большую частку вучэбных зняткаў будую на аснове гульні. Гэта ўрокі-гульні, урокі-казкі. Да нас у госці прыходзяць вядомыя казачныя героі: Чырвоная Шапачка, Бураціна, Нязнайка... Яны задаюць дзецям хітрыя пытанні, прыносяць лісты з заданнямі. (Дадаткі 1)

Пры навучанні напісанню літар выкарыстоўваю гульнію “Засялі домік” (Дадатак 2), пры рабоце з натуральным радам лікаў прапаноўваю дзецям гульнію “Знайдзі суседзяў” (Дадатак 3).

На вучэбных занятках імкнуса стварыць такую сітуацыю, якая дазволіла б кожнаму вучню праявіць сябе, зрабіць сур'ёзную працу займальнай і пазнаваўчай. Гульня дае магчымасць стварыць і аб'яднаць калектыў. Гульнівыя супрацоўніцтвы выяўляюць здольнасць захоўвацца і пасля заканчэння гульні, за яе рамкамі.

Каб актывізаваць чытальніцкую дзейнасць, у другім паўгоддзі ў 1 класе праводжу гульнію “Квітнеючы сад”. Сутнасць яе заключаецца ў тым, што вучань, прачытаўшы 20 слоў, зафарбоўвае ў сваёй размалёўцы (раздаю кожнаму вучню ў пачатку навучальнага года) лісцік дрэва. Спачатку гэта работа праводзіцца ў класе на вучэбных занятках, затым на ўроках пазакласнага чытання дзеці пачынаюць паказваць кнігі і апавяданні, якія прачыталі дома, а расфарбаваныя лісцікі паказвалі аб'ём прачытанага тэксту. Умовы гульні мяняюцца ў 4 чвэрці: кожная прачытаная старонка дае вучню магчымасць зафарбаваць лісцік. Элемент спаборніцтва гульні выклікаў у дзяцей інтарэс да чытання

кніг, а мне дапамог у фарміраванні навыкаў чытання першакласнікаў.

У другім класе ўрок-дыялог (на ўроку пазакласнага чытання) (Дадатак 4) дапамог дзецям сфарміраваць уяўленне пра апісанне восеньскіх з’яў у рускай і беларускай мовах, спрыяў выхаванню паважлівых адносін да роднай мовы і брацкай рускай мовы.

Цікавай і змястоўнай формай правядзення ўрока з’яўляецца ўрок-свята. (Дадатак 5). Гэта форма пашырае веды вучняў пра традыцыі і звычкі беларускага народа, развівае ў школьнікаў здольнасць да абагульнення.

Практыкую я ў сваёй рабоце і ўрокі-даследванні. Асабліва на ўроках рускай мовы. Урок-даследванне – гэта дзейнасць вучняў і настаўніка, звязаная з рашэннем вучнямі (пры падтрымцы настаўніка) творчых і даследчых задач (з загадка вядомым вынікам, але незнаёмым для вучняў на дадзеным этапе вывучэння тэмы), абмяжаваных часавымі рамкамі ўрока і наяўнасцю асноўных этапаў, характэрных для даследвання ў навуковай форме:

- пастаноўка праблемы;
- паўтарэнне тэорыі, прысвечанай дадзенай праблеме;
- падбор інструментаў для даследвання і практычнае авалоданне імі;
- апрацоўка атрыманага выніку, яго аналіз і абагульненне, вывады.

Галоўнай мэтай урока-даследвання з’яўляецца набыццё вучнямі функцыянальнага навыку даследвання як універсальнага спосабу атрымання новых устойлівых ведаў, развіццё даследчага тыпу мыслення, актывізацыя асобаснай пазіцыі вучня ў адукацыйным працэсе. Такім чынам, вынікам урока-даследвання з’яўляецца інтэлектуальны, творчы прадукт (веды), які ўстанаўлівае праўдзівасць у выніку працэдуры даследвання. (Дадатак 6).

Пры абагульненні вывучанага матэрыялу шырока выкарыстоўваю ўрокі-брэйнг-рынгі (Дадатак 7), а таксама пры вывучэнні новага матэрыялу праводжу ўрокі-падарожжы (Дадатак 8). Урок праводзіцца ў форме завочнага падарожжа. На такіх занятках прымяняю наглядныя матэрыялы, элементы гульняў. У

час правядзення такіх урокаў дзеці незвычайна актыўныя, кожны атрымлівае ацэнку сваіх ведаў, адказна адносіцца да вывучэння патрэбнага матэрыялу.

Асваенне і ўкараненне творчых майстэрняў па фарміраванні пісьмовых навыкаў у вучняў я пачала пасля знаёмства з кнігай А. Окунева “Как учить не уча”.

Расійскі педагог-псіхолаг Д. Д. Галанін лічыць, што “наилучшим путём в обучении я считаю тот, который даёт материал для мышления и творческих повторений, даёт материал для создания идей, а сами идеи возникают уже непосредственно в душе ребёнка путём естественной деятельности его психического аппарата”.

На ўроку педагагічнай майстэрні вучню даецца магчымасць не толькі выканаць заданне, але і адчуць радасць сумеснай працы, магчымасць выказацца, зразумець, як працуюць другія і адчуць радасць свабоды, бо ніхто не прымушае працаваць, не прыспешвае. Шукаць адказ на пытанні трэба самому, адказнасць за выкананне заданняў таксама асабістая. Працэс фарміравання ведаў стаў іншым: вучань усведамляе сваю матывацыю да вывучэння патрэбнага матэрыялу.

Педагагічная майстэрня як нетрадыцыйная форма навучання ад традыцыйнага ўрока адрозніваецца і па канструкцыі, і па расстаноўцы адукацыйных і выхаваўчых акцэнтаў. Майстэрня – гэта новы спосаб арганізацыі сумеснай дзейнасці вучняў і настаўніка. Яна складаецца з шэрагу заданняў, якія накіроўваюць дзяцей у патрэбнае рэчышча, але ўнутры кожнага задання школьнікі абсалютна вольныя. Яны кожны раз павінны рабіць свой выбар сродкаў для дасягнення мэты, тэмпу работы. У адрозненне ад традыцыйнага ўрока, на педагагічнай майстэрні дабываюцца веды самімі вучнямі, а не даюцца настаўнікам.

Вучні і настаўнік на ўроку – супрацоўнікі. Настаўнік “развітваецца” з многімі метадамі “прымусу”, з жосткім наглядам за работай вучняў. Ён ужо не імкнецца выправіць зробленую

вучнем памылку. Цяпер гэта справа вучня, які мае права на пошук, памылкі, недакладнасці. Вучань – творца. (Дадатак 9).

Я ў сваёй працы выкарыстоўваю частку з ліку вядомых нестандартных форм урокаў, якія прыносяць карысць толькі тады, калі ім знойдзена дакладнае месца сярод другіх тыпаў урокаў і праводжу не больш 4-5 на працягу навучальнага года. Менавіта нетрадыцыйныя ўрокі дазваляюць падтрымліваць інтарэс школьніка да вучэння, працэсу пазнання ўвогуле.

Павышэнне якасці засваення ведаў вучняў - адна з важнейшых задач. Яе ажыццяўленне я праводжу не за лік дадатковай нагрузкі на навучэнцаў, а за лік удасканалвання форм і метадаў навучання. Важнае месца адводжу развіццю інтарэсу школьнікаў да вучобы праз нестандартныя формы навучання, сумесную творчую дзейнасць вучняў і настаўніка.

УРОК-СКАЗКА ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ (2 класс)

Путешествие в сказку «Рукавичка»

Тема: Обозначение мягкости согласных звуков на письме буквами «е», «ё», «и», «ю», «я»

Цель: сформировать умение распознавать твёрдые и мягкие согласные звуки, обозначать на письме мягкость согласных звуков последующими гласными буквами «е», «ё», «и», «ю», «я»; развивать внимание, логическое мышление, речь учащихся; воспитывать интерес к предмету.

Оборудование: рисунки, рукавичка, мышка, лягушка, зайчик, волчок, кабан, медведь.

Ход урока

1. Организационный момент.

Кому-то сказки надоели,

А кто-то сказками пленён.

И самый лучший наш урок

Начнём со знакомых нами сказок

2. Сообщение темы урока

- Ребята, сегодня к нам в гости пришла сказка. А какая вы узнаете из минутки чистописания.

3. Чистописание

[р][у][к][а][в][и][ч][к][а]

- Правильно, вы, наверное, часто слушали её, видели по телевизору.

А сегодня на уроке вы можете стать её героями. Я напомню вам начало сказки. Слушайте внимательно!

Шёл дед лесом, а за ним бежала собачка. Шёл дед, шёл да и обронил рукавичку.

- Ребята, давайте поможем героям этой сказки занять места в рукавичке.

Для этого придётся думать, писать красиво, экономить время и правильно выполнять все задания. А кто первым заселился в рукавичку, узнаете, если отгадаете загадку.

Загадка

Под полом скребусь,
А кошки боюсь. (Мышка)

- Правильно! Это мышка-поскребушка. Она приготовила вам вот такие задания.

Задания:

а) списать красиво буквы у, и, ю, о.

б) какие гласные буквы на ленте букв заняли нижние домики и почему?

(Буквы и, е, ё, ю, я, потому что они смягчают согласные звуки.)

- Да, ребята, правильно. Сегодня на уроке мы будем говорить об обозначении мягкости согласных звуков на письме буквами «е», «ё», «и», «ю», «я». Молодцы! Справились с заданиями мышки.

А теперь отгадайте, кто следующий заселился в рукавичку.

Загадка

Скачет зверюшка,
Не рот, а ловушка.
Попадёт в ловушку
И комар, и мушка. (Лягушка)

- Правильно. Это лягушка-попрыгушка. Лягушка просит вас прочесть стихотворение.

(Дети читают)

Мы по улице гуляем,
Сами **вывески** читаем.
Вот **блестит, белее снега,**
Слово горькое **аптека.**

Рядом сладкие слова:

Фрукты, **пряники**, халва.

Задание:

В выделенных словах подчеркните буквы, которыми обозначены мягкие согласные звуки.

Дети: пряники. Мягкий согласный звук [р] .

- А теперь послушайте следующую загадку.

Загадка

Маленький, беленький

По лесу прыг-прыг,

По снежочку тык-тык. (Заяц)

Дети: Заяц.

- Правильно. Это зайчик-побегайчик.

Зайчик просит вас назвать имена людей. (Дети называют)

-А как пишутся имена людей?

Правильно, имена людей пишутся с заглавной буквы. А теперь запишите имена Витя, Серёжа, Галя, Таня, Надя (имена диктует учитель) в тетради и подчеркните мягкие согласные буквы.

- А кто следующий заселился в рукавичку, узнаете, отгадав загадку.

Загадка

Пришла из лесу птичница

В рыжей шубке кур посчитать. (Лисичка)

- Молодцы! Это лисичка. Она просит вас написать, какими гласными буквами обозначается мягкость согласного звука.

(Дети записывают самостоятельно)

Взаимопроверка написанных слов.

4.Физкультминутка

5.Закрепление пройденного материала.

- Отгадайте, кто следующий заселился в рукавичку.

Загадка

В лесу зимой холодной

Ходит злой, голодный.

Зубами «Щёлк!»

Это серый... (Волк)

- Да, это волчок-серый бочок. Волчок приготовил вам вот такое задание: списать, подчеркнуть в словах буквы, которыми обозначены мягкие согласные звуки.

ВОРОНЯТА – У ВОРОНЫ

У СЛОНА – СЛОНЯТА

(Комментированное письмо)

- А теперь следующая загадка.

Возле дуба острым рылом

Деловито землю рыл он.

Видно жёлуди искал,

Я пугать его не стал.

Не спугнул и мой Палкан

Очень грозен был... (Кабан)

- Верно. Это кабан-кlyкан. Он просит вас прочитать и правильно.

Когда гласные буквы е, ё, ю, я, и стоят после согласных, то они обозначают не только гласный звук, но и показывают, что стоящая перед ними согласная буква обозначает мягкий согласный звук.

(Заслушиваются ответы детей)

- А кто же ещё заселился в рукавичку?

Загадка

Хозяин лесной

Просыпается весной.

А зимой под влажный вой

Спит в избушке снеговой. (Медведюшка)

Да, это медведюшка-батюшка. Он просит вас вспомнить стихотворение про букву О. Это стихотворение вам надо записать красиво и аккуратно.

Дети:

Ослик был сегодня зол,

Он узнал, что он осёл.

Молодцы, ребята, справились с заданием! В рукавичке - семеро стало, да так тесно, что рукавичка разорвалась. Высыпались звери да врассыпную по лесу.

6. Итог урока.

- Наше путешествие завершено. Большое всем спасибо! Вы очень хорошо работали на уроке.

Русский язык 3 класс (игра-путешествие)

Тема: Состав слова. (Повторение и обобщение знаний)

Цель:

- закреплять умение выделять в словах и обозначать приставку, корень, суффикс, окончание;
- совершенствовать умение разбирать слова по составу, правильно и последовательно строить свои высказывания;
- повторить правило правописания звонких и глухих согласных;
- продолжить работу по формированию орфографической зоркости;
- воспитывать интерес к русскому языку, умение слушать других, работать в команде.

Ход урока

1. Организационный момент

Введение в тему:

- Какой у нас урок? Какую тему мы изучаем? (Состав слова)
- Для чего нужно знать состав слова? (Чтобы понимать смысл слов, правильно писать слова).

2. Постановка цели урока

- Сегодня мы будем закреплять умение выделять в словах приставку, корень, суффикс, окончание; совершенствовать умение разбирать слова по составу; учиться внимательно слушать одноклассников, дружно работать.

3. Игровая ситуация «Старая сказка на новый лад»

- Все вы, ребята, читали книги Носова о приключениях Незнайки и его друзей. Коротышка Знайка изобрёл воздушный шар. (Вывешивается воздушный шарик) На нём жители Цветочного города должны были отправиться в путешествие. Но однажды утром, когда все приготовления были окончены, на воздушный шар пробрался коротышка Незнайка.
(Картинка Незнайки помещается в корзинку воздушного шарика)

Незнайку уже давно мучил вопрос: как же полетит воздушный шар? И как раз в это время испортилась погода, поднялся сильный ветер, верёвки не выдержали и шар стал подниматься. Его всё дальше и дальше уносило ветром. Вскоре воздушный шар превратился в точку. (Воздушный шар перевешивается в сторону)

- Что же случилось с Незнайкой-путешественником? Хотите узнать? Тогда отправляемся в путь. Для этого экипажи воздушных кораблей (а их у нас два) должны пройти тестирование на допуск к полёту.

4. Тестирование на допуск к полёту

Разминка

- Подготовим руки и глаза к письму. Выполним гимнастику для рук: сжатие пальцев в кулаки, имитация игры на пианино, встряхивание кистей. Выполним гимнастику для глаз: частое моргание, «стрельба» глазами влево-вправо, вверх-вниз, взгляд вдаль, закрыть глаз. (Упражнения для рук и глаз ученики выполняют сидя).

Чистописание

(Открываю часть доски с записью прописных звонких согласных)

- Посмотрите на доску. Какие согласные здесь написаны? (Звонкие) Образуйте пары звуков по звонкости-глухости. Какому правилу русского языка они подчиняются? (Правилу правописания звонких и глухих согласных) Запишите в своих бортжурналах (тетрадах) на одной строке звонкие согласные, на другой глухие.

Б в г д ж з

. . . . .

берёзка

Задания для тех, кто справился с этой работой: назовите слова на это правило. (Ягодка, мороз, ложка, город, зуб и др.)

- Какая буква может вызвать сомнение на письме? (Буква з)

- Как её проверить? (Изменить слово так, чтобы после согласного стояла гласная.)

- Какие слова будут проверочными? (Берёза, берёзонька.)

Задание: запишите слово берёзка.

(Во время работы по чистописанию обращаю внимание на правильность написания букв и на правильность посадки при письме.)

Словарная работа

- К какому разделу «Словаря» относится слово берёзка? (К разделу «Растения»)

Напишем творческий диктант «Замени одним словом».

1. Лесное кустарниковое ягодное растение.
2. Садовое дерево с круглыми плодами.
3. Плод кустарников или деревьев со съедобным ядром в твёрдой оболочке.
4. Дерево или кустарник, приносящий такие плоды.
5. Лиственное дерево с зелёно-белой гладкой корой, издающей горьковатый запах.
6. Крупный садовый кустарник с лиловыми или белыми душистыми цветками.

- Какие слова вы записали? (Малина, яблоня, орех, орешник, осина, сирень.)

А сейчас обменяйтесь бортжурналами и проверьте правильность написания слов по словарю. Ошибки исправляйте карандашом. Встаньте те, у кого нет ни одной ошибки. А теперь найдите среди записанных слов однокоренные. Назовите их. (Орех, орешник.)

- Выделите корень. (Орех- , ореш- .)

- Почему корни отличаются последними согласными? (Потому, что происходит чередование согласных в корнях.)

- Назовите другие родственные слова с этим корнем. (Орешек, орешки, орешина, орешниковый, ореховый.)

- Молодцы! Тестирование прошло успешно. Отправляемся в путь.

5. Игровая ситуация «Путешествие с Незнайкой на воздушном шаре»

Зона облаков

А что же наш Незнайка? Где он?

Выглянул Незнайка из корзины и увидел вокруг себя белые облака, а на облаках что-то написано.

- Как вы думаете, что? (Корни слов.)
- Что такое корень слова? (Это общая часть родственных слов.)
- А что такое родственные слова? (Это слова, сходные по смыслу и имеющие общий корень.)

(На доске изображён Незнайка на воздушном шаре среди облаков, на которых написаны корни слов :-дом- , -земл- , -сад- , -вар- , - бел-, -лет- , -гор- .)

- Чтобы облака растаяли, нужно правильно подобрать цепочку однокоренных слов. Командиры экипажей, получите задания для своих команд. (Каждый командир получает задания с записанными корнями.)

Дети записывают цепочки однокоренных слов. Когда работа закончена, командиры экипажей зачитывают слова, убираются облака с заданным корнем.

- Молодцы! Хорошо потрудились. А вот Незнайка никак не может выбраться из облака. Незнайка, какие ты придумал слова с корнем –лет- ?

Вывешивается таблица слов, дети хором читают: лето, летать, вылет.

- Ребята, кто может объяснить, почему не тает его облако? (Корень у этих слов одинаковый, а смысл - разный. Слова летать, вылет обозначают действие, а лето – это время года, это слово лишнее, не является родственным.)

- Спасибо, помогли Незнайке, у него тоже облако растаяло.

Страна Добавляйка.

- Понравилось Незнайке путешествовать на воздушном шаре. Летит он всё дальше от своего городка. Вдруг видит - внизу неизвестная ему страна.

(Вывешивается название страны: Добавляйка)

- Все жители этой страны не договаривают слов, но прекрасно понимают друг друга. Заметив воздушный шар, писатель Недосочиняйкин написал послание путешественнику. Незнайка решил его прочитать, но не смог. Поможем ему.

(Раздаю карточки с записанным текстом)

Послание жителей Добавляйки

В зелёном лесу находится стран... . Много лет этой стран... . Все любят красивую стран... . Жители стран... рады встретиться с вами.

- Прочитайте послание. Какую часть слова не договаривают жители этой страны? (Окончания.) Что такое окончание? (Изменяемая часть слова, которая служит для связи слов в предложении.) Запишите текст, добавьте окончания, чтобы все узнали, какое послание прислали жители страны Добавляйки.

Дети записывают текст, добавляя и выделяя окончания. Затем один из учеников читает исправленный текст.

Страна Приставляйка

- Путешествие Незнайки продолжается. Ветер занёс его в страну Приставляйку. Его жители вручили Незнайке букет из необычных цветов, на лепестках которых были записаны приставки. Что такое приставка? Для чего она служит? (Приставка – часть слова, которая стоит перед корнем и служит для образования новых слов.)

- Помогите Незнайке прочитать слова, записанные на цветках. (На лепестках цветков двух ромашек написаны приставки: на- , вз- , до- , при- , пере- , за- , под- , в- , с- , об- в середине с корнем – лететь; от-, по- , до-, пере- , на- , за- , под- , вы- в середине с корнем -учить.)

Дети читают слова и записывают их.

Страна Отдыхайка (физкультминутка)

- Полетел Незнайка дальше и попал в страну Отдыхайку. Пора отдохнуть и вам. Все встали. (Выполнение упражнений).

Страна Наблюдайка

- Следующая страна, куда прилетел Незнайка, называлась Наблюдайка. Что здесь нужно наблюдать? Спросил Незнайка и посмотрел в бинокль. Он увидел неизвестное существо, у которого

не лапы, а лапищи,
не когти, а когтищи,
не хвост, а хвостище,
не усы, а усищи.

Испугался Незнайка, чуть не выронил бинокль. Решил посмотреть ещё раз и случайно перевернул бинокль другой стороной. И что за чудо:

вместо лапищ – лапки,
вместо когтищ – коготки,
вместо хвостища - хвостик,
вместо усищ – усики.

- Дети, как вы думаете, кого увидел Незнайка? (Кота) Сначала увеличенного линзами бинокля, затем уменьшенного. Получилось: котище и котёнок. Какая часть слова помогла разобраться, где был котище, а где котёнок? (Суффикс) Что такое суффикс? (Часть слова, которая стоит после корня и служит для образования новых слов.) Какие значения суффикса вы знаете? (Уменьшительно-ласкательное, увеличительное.) Давайте нарисуем мелом дорожки от слов к суффиксам.

зуб-	-ёк
лес-	-ик
ос-	-ёнок
лис-	-чик
кот-	-ок

шкаф-

угол-

Ученики хором читают корни, затем суффиксы, далее рисуют дорожки, называя образовавшиеся слова.

С каким значением употреблялись эти слова? (С уменьшительно-ласкательным.)

Запишите три слова по выбору и выделите в них суффиксы.

Страна Помогайка

- Понравилось Незнайке путешествовать. Летит он всё дальше и дальше. Видит – впереди лес. Вдруг ветер стих, корзина резко пошла вниз и зацепилась за верхушку дерева. Так Незнайка очутился в стране под названием Помогайка.

В этой стране части слов (жучки) оторвались друг от друга и перепутались. (На магнитной доске - лужайка с «жуками», частями слов.)

-Как вы думаете, мы сумеем соединить части слов? Кто готов помочь жителям страны Помогайки? Для этого нужно знать состав слова и понимать его смысл.

Дети читают образовавшиеся слова: корзинка, пенёк, смелость, деревушка, молодец, каменщик.

-Ой, смотрите – ежата! У них записка для Незнайки:

Помоги детям страны Помогайки разобраться, из чего состоят слова, где в словах корень, суффикс, окончание, приставка.

На доске записаны группы слов. Забираю у ежат схемы. А ребята читают слова, записанные на доске, соответствующие показанной схеме.

нагрузка	перелесок	покос	земля
звёздочка	дворник	холод	взлёт
игрушка	записка	ветерок	корзина

6. Рефлексия

- Взобрался Незнайка по дереву на воздушный шар и полетел домой. Путешествие закончилось.

- Чем оно вам понравилось?

- Какие знания вы приобрели во время нашего путешествия? -
Надеюсь, что путешествие было для вас интересным, доставило радость.

- У каждого из вас на парте разноцветные цветы. С их помощью оцените свою работу на уроке. Если вы работали хорошо, с удовольствием, поднимите жёлтый цветок, если не очень – красный, а если для вас задания были очень сложными – поднимите синий цветок.

Урок окончен, спасибо за работу.

Урок-казка па матэматыцы (4 клас)

Тэма: “Множанне мнагазначнага ліку на адназначны”

Мэта: стварыць умовы для аўтаматызацыі навыкаў множання мнагазначнага ліку на адназначны з пераходам праз разрад;

Задачы:

- забяспечыць замацаванне навыка рашэння задач на знаходжанне чацвёртага прапарцыянальнага, навыка вусных і пісьмовых вылічэнняў;
- прывіваць цікавасць да ўрокаў матэматыкі.

Ход урока:

1. Арганізацыйны момант
2. Праверка дамашняга задання (Заданні № 10, 11 (1 – 2 –гі слупкі), ст. 21

Пры праверцы прыкладаў адказы запісваюцца на дошцы.

21 м 2 дм - К

13 дм 8 см - З

24 м 81 см – А

12 м 48 см – А

12 м 24 см – К

Заданне: расставіць адказы ў парадку ўзрастання (калі адказы правільныя, то павінна атрымацца слова “КАЗКА”).

Настаўнік: Малайцы! Сёння на ўроку мы адправімся ў казку. Але, каб туды трапіць, трэба адкрыць замок на варотах казачнага замка.

3. Вуснае лічэнне.

На дошцы прымацаваны выявы ключоў з запісанымі на іх прыкладамі.

$$25*5=$$

$43*6=$

$62*7=$

$27*5=$

$56*3=$

$36*4=$

$75*5=$

Дзеці рашаюць прыклады, знаходзяць патрабуемы шыфр.

4. Паведамленне тэмы і мэты ўрока.

Настаўнік: І так, мы адкрываем замок. Казка ў нас не звычайная, а матэматычная. Мы будзем не толькі падарожнічаць, але і замацоўваць алгарытм множання мнагазначных лікаў на адназначны з пераходам праз разрад, а таксама пазмагаемся з задачамі. Падарожжа будзе доўгім, нам сустрэнуцца розныя перашкоды. А дапаможа нам усё пераадолець узаемадапамога, узаемавыручка.

Каля варот стаіць Вартаўнік. Ён раскажаў, што ў цара Казачнай краіны прапала дачка прыгажуня-царэўна. На пошукі яе адправіўся Іван-царэвіч.

5. Паўтарэнне разрадных складаемых.

Настаўнік: Хто ўкраў царэўну, вы даведаецеся, калі запішаце лікі і размесціце іх у парадку ўзрастання.

Заданне № 8, с. 23 - работа ў групах.

Настаўнік: Размяркуйце лікі паміж сабой у групе, тады зможаце выканаць заданне хутчэй.

2 002   20 4700   67 000   5 000 123   8 000 008

К   А   ШЧ   Э   Й

6. Множанне мнагазначнага ліку на адназначны з пераходам праз разрад.

Настаўнік: Цяпер нам вядома, дзе шукаць царэўну: у Кашчэя. Адпраўляемся ўслед за Іванам-царэвічам. Доўга ці коратка мы ехалі, а прыехалі на скрыжаванне дарог. Пад'ехалі да камня, а на ім напісана:

Тры дарогі пройдзеш –

Дарогу к Кашчэю знойдзеш.

Па кожнай дарозе ісці – час патрацім, а нам кожная хвілінка дарагая. Пагэтаму я прапаную першаму варыянту рашыць прыклады на першай дарожцы, другому варыянту – на другой, трэцяму – на трэцяй дарожцы.

А) Заданне № 2, ст. 22 (для 1 варыянта – 1 слупок; для 2 варыянта – 2 слупок; для тых, хто працуе ля дошкі – 3 слупок).

Праверка суправаджаецца прагаворваннем алгарытма рашэння прыклада.

ФІЗКУЛЬТХВІЛІНКА.

Настаўнік: Ай! Што гэта? Балота! Царства вадзянога. Як нам прайсці, не загінуць? Можна прайсці па купінах. А як даведацца, на якую купіну можна ступіць, а на на якую нельга? Трэба рашыць прыклады, праверыць, ці правільна выканана множанне.

Б) Заданне № 1, ст 22

Узаемаправерка ў парах. Ацэньванне працэса.

7. Рашэнне тэкставых задач. Замацаванне ўмення рашаць задачы на знаходжанне чацвёртага прапарцыянальнага.

Настаўнік: Балота мы прайшлі. Падышлі да рэчкі. Цераз рэчку перакінуты мост, а на тым масту Змей Гарынавіч трохголовы.

Змей Гаранавіч не прапускае нас, хоча памерацца з намі сілаю. А для гэтага трэба выканаць заданне.

Заданне № 3, с. 22

Настаўнік: Разгледзьце табліцу. Што нам вядома? Як называецца такі тып задач?

Ці можна адразу знайсці масу аднага ямшчыка? Што для гэтага трэба зрабіць? Складзіце тэкст задачы, выкарыстоўваючы табліцу. Рашыце яе.

$$5 \cdot 12 = 60 \text{ кг.}$$

$$60 : 10 = 6 \text{ кг.}$$

Заданне № 4, с. 22

8. Замацаванне алгарытма множання мнагазначнага ліку на адназначны пры рашэнні ўраўненняў.

9. Паўтарэнне кампанентаў множання і дзялення.

10. Ацэньванне працэсу.

Настаўнік: Малайцы, рабяты, справіліся. Мост мы перайшлі.
Але перад намі – лес, а ў ім стаіць хатка на курыных ножках,
Баба Яга гладзіць, гаворыць:

Не пройдзіце вы далей, дзеткі,
Калі не атрымаеце добрай адзнакі.
Усіх пасаджу вас у жалезныя клеткі.
А рашыць вы павінны без сумнення,
Мае падрыхтаваныя ўраўненні.

Заданне № 7 (1 слупок), с. 23.

Праверка з прагаворваннем алгарытмаў знаходжання
невядомых кампанентаў множання і дзялення.

11. Замацаванне навыка параўнання велічынь.

Настаўнік: З заданнем мы з поспехам справіліся, Баба Яга нас
прапусціла. К царству Кашчэя мы падышлі, а царэўну пакуль
не знайшлі. У высокай башні яна сядзіць. Падняцца мы можам
толькі па выступах у сцяне, на якіх напісаны нароўнасці.

Заданне № 98, с. 23

Узаемаправерка. Ацэньванне працэсу.

12. Падвядзенне вынікаў урока.

13. Рэфлексія.

Выстаўленне паўрочнага бала кожнаму вучню.

Настаўнік: Вось і дапамаглі мы Івану-царэвічу выратаваць
царэўну. Цяпер яны вернуцца ў сваё царства і будуць жыць-
пажываць і дабро нажываць. А наша падарожжа падышло к
канцу. Мы папрацавалі, прайшлі ўсе выпрабаванні. Якія веды
нам спатрэбіліся на шляху?

14. Дамашняе заданне.

Заданні № 10, 11 (2-гі слупок), с. 23.

УРОК-КАЗКА ПА МАТЭМАТЫЦЫ

1 клас

Тэма: Састаў ліку 4

Мэта: на наглядным матэрыяле дапамагчы дзецям адкрыць састаў ліку 4 з двух і трох складаемых ; адкрыць з дапамогай вылічальнай машыны прыём паслядоўнага складання; выхоўваць самастойнасць у разважаннях.

Ход урока:

1. Арганізацыйны момант.

2. Паўтарэнне пройдзенага матэрыялу.

- Рабяты, сёння да нас на ўрок прыплыла залатая рыбка з казкі А.С.Пушкіна “Сказка о рыбаке и рыбке”. Гэта рыбка-чараўніца, яна робіць цуды. А сёння вырашыла праверыць, ці добра вы засвоілі тое, што прайшлі на папярэднім уроку, і прынесла цікавыя заданні.

а) Гульнявое практыкаванне “ Лікі заблудзіліся”.

Прачытайце лікі злева направа і справа налева.

б) Матэматычны дыктант.

- Як з ліку 3 атрымаць лік 4?

- Назавіце ўсе лікі меншыя за 4.

- Які лік большы за 3 на 1?

- Які лік большы за 2 на 1?

- Як з ліку 4 атрымаць лік 3?

- Назавіце лікі, якія знаходзяцца паміж лікамі 1 і 4?

в) Рашыць прыклады. Параўнаць лікі.

- Выканаем заданні залатой рыбкі.

$$1+1= \quad 2+1= \quad 3...2 \quad 4 \quad 1=3$$

$$2-1= \quad 3+1= \quad 1...2 \quad 3 \quad 1=4$$

$$3-1= \quad ...+1=3 \quad 4...3 \quad 3=...+1$$

(Прыклады запісаны на дошцы, дзеці запісваюць патрэбныя лікі, знакі).

- Малайцы, дзеці. Вы справіліся з заданнямі залатой рыбкі.

3. Фізкультурная хвіліна.

4. Тлумачэнне новага матэрыялу.

- Да нас на ўрок прыйшоў скамарох. Ды не з пустымі рукамі, а з торбачкай. Скажу па сакрэту, што там ляжаць шары. Праверым? Што гэта? Замест шароў сталі кружкі. Гэта, напэўна, залатая рыбка пастаралася. Палічым, колькі кружкаў у торбе?

1 (4). Дапаможам скамароху пажангліраваць кружкамі. Колькі кружкаў можна ўзяць у левую руку? (1). Колькі тады кружкаў будзе ў правай? (3) Запіс на дошцы $4=3+1$ (Адзін вучань дастае кружкі, другі запісвае на дошцы.) Калі ў левую руку ўзяць 2 кружкі, то колькі застанецца ў правай? (2) (Запіс на дошцы $4=2+2$). Калі ў левую руку ўзяць 3 кружкі, то колькі будзе ў правай? (1). (На дошцы запіс $4=3+1$). А як інакш запісаць састаў ліку 4? ($4=1+1+1+1$)

5. Замацаванне новага матэрыялу. Работа па вучэбным дапаможніку.

- Адпраўляемся ў магазін цацак. Хто дапаможа скласці задачу пра цацкі, якія прадавалі ў магазіне? Прачытайце рашэнне і адказ да гэтай задачы. (№1).

Складзіце задачы пра шары. Прачытайце рашэнне і адказ. (№2,3).

Праверце, ці правільна працуе вылічальная машына Электроніка. Які прыклад рашыла машына? Паглядзіце на другую вылічальную машыну. Хто здагадаўся, які ў Электроніка быў ў машыне лік? Чаму гэта лік 2? Які прыклад рашыла машына? Запішыце яго. (№ 4,5)

6. Фізкультурная хвіліна.

7. Замацаванне саставу ліку 4.

- У першым доміку жыве лік 4. На кожным паверсе жыве ў двух кватэрах 4 жыхары. Расселім іх па кватэрах на кожным паверсе. ($3+1, 2+2, 1+3$)

- У другім доме таксама жыве лік 4, але тут на кожным паверсе не па дзве кватэры, а па тры. Паспрабуйце справіцца і з гэтай задачай. ($1+1+2, 2+1+1, 1+2+1$)

8. Рашэнне задач.

- Рабяты, вы чуеце, што нехта плача. Гэта скамарох. Ён глядзіць у мой сшытак і не можа рашыць задачы. Як нам быць? (Дапамагчы скамароху рашыць задачы.)

- Складзіце задачу пра курэй. Запішыце рашэнне.

- Складзіце задачу пра яйкі. Запішыце рашэнне.

- Складзіце задачу пра птушак. Запішыце рашэнне.

Паглядзіце, скамарох зноў усміхаецца, кажа вам: “Дзякуй”.

9. Самастойная работа (Работа ў дапаможніку. Заданне 12.

- Засумавала залатая рыбка. Каб ёй не было сумна, мы разам будзем правяраць самастойную работу. Вам трэба ў 1 і 2 радку параўнаць лікі, расставіць знакі “больш”, “менш”. (Праверка работ вучняў).

10. Падвядзенне выніку ўрока.

- Што новага вы даведаліся на ўроку?

- З якіх лікаў складаецца лік 4?

- Скажам дзякуй залатой рыбцы і скамароху і адпусцім іх назад у казкі. (Макет залатой рыбкі кладзецца ў кнігу казак).

11. Рэфлексія.

- Ці спадабаліся вам нашы госці?

- З якім настроем вы пакідаеце ўрок матэматыкі? (Пакажыце сігнальныя карткі). Чаму? Каго б вы хацелі яшчэ сустрэць на нашых уроках?

Матэматыка 1 клас (урок–падарожжа ў казку)

Тэма: Замацаванне, сістэматызацыя ведаў па тэме “Дзесятковы састаў лікаў у межах 20”

Мэты ўрока:

- ствараць умовы для адпрацоўкі дзесятковага саставу лікаў у межах 20;
- адпрацоўваць і ўдасканалваць вылічальныя прыёмы;
- развіваць матэматычную мову;
- выходзіць уменне працаваць у камандзе, паважаць меркаванні аднакласнікаў, уменне працаваць па алгарытму.

Ход урока

1. Прывітанне

- Добры дзень, дзеці! А зараз прывітайцеся, вазьміцеся за рукі і ўсміхніцеся. Вось мы і настроіліся на работу. Сёння на ўроку мы будзем замацоўваць веды па пройдзеным матэрыяле. Урок правядзём у форме падарожжа ў казку. Я думаю, што вы ўсе ведаеце казку пра Чырвоную Шапачку. Слухайце мяне ўважліва.

2. Арганізацыя навучэнцаў на работу

“Жыла-была Чырвоная Шапачка. (Апранаем дзяўчынцы шапачку і даём карзінку). Адночы раніцай дзяўчынка паглядзела ў акенца і радасна ўскрыкнула: “Мамачка, глядзі – ноччу ішоў дождж!”

- Як Чырвоная Шапачка здагадалася, што ноччу ішоў дождж?
- Правільна, на двары стаялі лужы. Дзяўчынка была ўважлівая, а зараз паглядзім, наколькі ўважлівыя вы.

3. Паўтарэнне нумарацыі лікаў.

- Давайце дапаможам Чырвонай Шапачцы ўзнавіць лікавы рад. Лікі закрыты лужамі, лужы пераварачваюцца і ў іх схаваны лік.

а) Паказваю карткі:

0 4 5 0 0 0 9

10 0 12 0 0 15

- Паглядзіце ўважліва на гэтыя лікавыя рады і адкажыце, чым яны адрозніваюцца? (1 – адзначныя, 2 – двухзначныя).

б) Гульня “Колькі прадметаў не хапае да ліку (5; 7; 4;)”

Карткі з выявамі садавіны, ягад і піражкоў.

- Чырвоная Шапачка была паслухмянай і клапатлівай дзяўчынкай. Давайце дапаможам ёй сабраць падарункі для бабулі. На дошцы ў нас карзінкі, на кожнай карзінцы лічбы (5; 7; 4). Пад кожнай карзінкай размешчаны падарункі і вы павінны паказаць, колькі не хапае да кожнага ліку і растлумачыць, як вы пра гэта даведаліся.

(Да 5 не хапае 3 яблыкаў).

(Да 7 не хапае 4 вішань).

(Да 4 не хапае 2 піражкоў).

4. Калектыўная праца

- “ На вуліцы свяціла сонейка. Чырвоная Шапачка ўзяла падарункі, якія вы дапамаглі ёй сабраць, і адправілася наведаць сваю бабулю. (Паказваю на карце).

- Скажыце, у які бок трэба ісці, каб трапіць да бабулі?

- Управа.

- А як называецца процілеглы бок?

- Улева.

На Колеравай палянцы дзяўчынка ўбачыла прыгожы рамонак, яна хацела яго сарваць для бабулі, але пчолка, якая яго сцерагла, прапанавала Чырвонай Шапачцы спачатку рашыць прыклады. Дапаможам дзяўчынцы? Гуляем моўчкі, адказ паказваем карткай.

$$8 + 2 = \quad 13 + 2 = \quad 27 + 2 =$$

$$10 - 3 = \quad 18 - 2 = \quad 25 - 2 =$$

Папярэджанне (дзеці, увага, на картцы пастка):

- Хто ведае, дзе яна, падніміце руку?

- Як прыклалі 2? (дзясяткі затаюцца нязменнымі, працуем толькі з адзінкамі).

- Як аднімалі 2? (дзясяткі застаюцца нязменнымі, працуем толькі з адзінкамі).

(Рашыўшы прыклады, Чырвоная Шапачка пайшла далей).

5. Фізкультхвілінка для вачэй.

На лузе Чырвоная Шапачка ўбачыла шмат розных насякомых. Давайце паспрабуем знайсці іх. (Паказваю страказу, чмяля, матылька, вусеня. Дзеці водзяць вачыма па траекторыі руху.)

- Прыкрыць вочы далонямі (лёгкі масаж), быццам матылёк крыльцамі датыкаецца да вашых вачэй.

6. Практычная работа з лічыльным матэрыялам.

- Ну, вось вы адпачылі і можаце далей адпраўляцца ў дарогу, а для гэтага патрэбна рашыць вясёлыя задачы. Адказы схаваны ў грыбочках, а задачы прынеслі нам матылькі. Знайшлі адказ - Чырвоная Шапачка палажыла грыбок з адказам у карцінку.

а) У хоры 7 кузнечыкаў песні распявалі,
2 кузнечыкі голас страцілі.

Палічы без лішніх слоў:

Колькі ў хоры галасоў? ($7 - 2 = 5$)

б) Раз да зайчыка на абед

Прыскакаў дружок-сусед.

На пянёк зайчаты селі

І па 3 маркоўкі з'елі.

Хто лічыць, рабяты, лоўкі,

Колькі з'едзена маркоўкі? ($3 + 3 = 6$)

в) Чапля па вадзе скакала,

Лягушат сабе шукала.

Двое схаваліся ў траве,

Шэсць - пад купінай.

Колькі лягушат выратавалася?

- Толькі дакладна! ($2 + 8 = 10$)

- Які закон можна прымяніць пры рашэнні гэтай задачы? (Перамяшчальны).

г) На дрэве сядзяць 3 вавёркі.

Супраць кожнай вавёркі - 2 вавёркі.

Колькі вавёрак на дрэве? (3)

- Ну вось ўсе грыбочкі сабраны, можна ісці далей. Але хто гэта сустрэўся Чырвонай Шапачцы на шляху? Давайце адгадаем.

“Шэры, зубаты, па лесе шатаецца, здабычу шукае”.

- Хто гэта, дзеці?
- Воўк.
- Правільна, дзеці, гэта воўк.

6. Замацаване вывучанага матэрыялу.

Воўк стараецца забытаць сляды. Ах, шэры разбойнік, ён прапаноўвае Чырвонай Шапачцы пагуляць з ёй, устаўляючы ў прыклады прапушчаныя знакі дзеянняў і лікі. Акажыце дапамогу дзяўчынцы.

$$6 + \dots = 16 \qquad 3 + 13 * 16$$

$$\dots + 13 < 16 \qquad 6 + 10 * \dots$$

Правяраю, як выканана заданне.

- Не ўдалося ваўку забытаць нам сляды. Мы з поспехам справіліся з гэтым заданнем. Але воўк паспрабаваў нас падмануць і прайсці да бабулі напрасткі.

Работа па падручніку. Задача 5 с.45

Чытанне задачы.

- Як вы думаеце, колькі дошак павінен быў адарваць воўк, каб трапіць ў домік праз агароджу?
- Як вы бачыце, меркаванні ў нас раздзяліліся. Што ж нам рабіць, дзеці?
- Трэба рашыць задачу!
- А што трэба ведаць, для таго каб рашыць задачу?
- Трэба ведаць з чаго складаецца задача. (Умова, пытанне, рашэнне, адказ)
- Давайце паўторым умову, што вядома ў задачы?
- Паўтарыце пытанне задачы.
- Рашэнне і адказ. Запішыце адказ.

8. Дынамічная фізкультхвілінка.

9. Работа ў групах.

- Група “Сцяжынка дадому”

На картках прыклады. Трэба рашыць іх і запісаць адказы ў парадку ўзрастання.

- Група “Сцяжынка ад дому”

На картках прыклады. Трэба рашыць іх і запісаць адказы ў парадку ўбывання.

10. Самастойная работа

Знайдзі значэнні сум

$9 + 2$ Кожная група тлумачыць па 2 прыклады

$8 + 3$

$7 + 4$

$6 + 5$

11. Вынік

- Малайцы, рабяты. Вы сёння добра папрацавалі, дружна дапамаглі Чырвонай Шапачцы дабрацца да дома бабулі, выканаўшы шмат заданняў. Давайце ўспомнім, якія ж этапы падарожжа мы з вамі пераадолелі.

12. Рэфлексія.

- Дзеці, калі вы лічыце, што на ўроку вам было цікава, што вы дружна працавалі і яшчэ жадаеце ўдзельнічаць у такіх уроках, прымацуйце лісточкі на самую верхайну дрэва. Калі штосьці ў каго не атрымалася і вам было не зусім цікава, прымацуйце лісточкі ніжэй. Усім дзякуй за работу.

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКА ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В 4 КЛАССЕ

Тема: Изменение глаголов в прошедшем, настоящем и будущем времени

Цели:

1. Упражнять в изменении глаголов в прошедшем, настоящем и будущем времени;
2. Способствовать развитию орфографической зоркости, устной и письменной речи, мышления;
3. Прививать интерес к занятиям спортом, формировать желание вести здоровый образ жизни

Оборудование: учебник 4 класса, карточки с заданиями, белая бумага, таблицы, схемы.

Ход урока:

1. Организационный момент. Психологический тренинг.

Прозвенел и смолк звонок,

Значит, начался урок.

Все за парту дружно сели,

Друг на друга посмотрели.

Мы зря время не теряем –

Правила мы изучаем.

Девизом нашего урока будут слова:

УМ ДА ЗДОРОВЬЕ ДОРОЖЕ ВСЕГО

2. Чистописание

Зд

-Подберите однокоренные слова к слову здоровье (здоровый, здоровяк, здоровенький, выздоравливать)

Работа в группах по 3 человека (на листах бумаги)

Интерактивный метод «Составление синквейна»

1 строка – ключевое слово

2 строка – 2 прилагательных, характеризующих слово

3 строка - 3 глагола

4 строка – короткое предложение из 4 слов, выражающее мнение к ключевому слову

5 строка – слово, раскрывающее понятие ключевого слова (синоним)

1. Здоровье.

2. Бесценное, крепкое.

3. Укрепляет, помогает, улучшает.

4. Крепкое здоровье – лучше богатства.

5. Жизнь.

Объясните смысл пословицы. Определите время глагола. Поставьте его в неопределённую форму.

БЕРЕГИ ПЛАТЬЕ СНОВУ, А ЗДОРОВЬЕ СМОЛОДУ

3. Словарная работа

- Составить словосочетания глагол + существительное, изображённое на картине (слово на карточке)

* Футбол (играть в футбол)

* Хоккей (занимается хоккеем)

* Бассейн (плавает в бассейне)

* Чемпион (стали чемпионами)

* Соревнование (готовимся к соревнованиям)

* Стадион (бегают по стадиону)

- Что вы можете сказать о ребятах, которые этим занимаются?

4. Актуализация знаний

Игра «Пресс-конференция»

«Журналисты» (задают вопросы) и «Специалисты по глаголу» (отвечают на вопросы)

- Что такое глагол?

- Что такое инфинитив?

- На какие вопросы отвечают глаголы неопределённой формы?

- На что они оканчиваются?

- Что можно сказать о частице не?

- Как изменяются глаголы?

5. Постановка проблемы и поиск решения.

- Как изменяется глагол в прошедшем времени?

- Подставьте глагол БЕГАТЬ (в пр. вр.) к местоимениям (на доске)

Он... Она... Оно... Они...

Вывод:

Прошедшее время	
По родам	По числам

- Как изменяется глагол в настоящем и будущем времени?

- Подставьте глагол ПРЫГАТЬ (в наст. и буд. вр.) к местоимениям:

Я...

Мы...

Ты...

Вы...

Он... Она... Оно...

Они...

Вывод:

Наст. и будущ. время	
По лицам	По числам

Работа по учебнику. Изучение таблицы.

6. Физкультминутка. Динамическая пауза в виде пантомимы.

- Я называю вид спорта, а вы выполняете движения, характерные для него.

БОКС (двигать руками перед собой, вести бой с воображаемым соперником).

ЛЫЖНЫЕ ГОНКИ (двигать ногами, как будто на лыжах, а в руках лыжные палки).

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ГИМНАСТИКА (прыгают через воображаемую скакалку).

7. Закрепление изученного материала.

Запись предложений под диктовку с комментированием.

Я соблюдаю режим дня. Занимаюсь спортом. Утром обливаюсь до пояса холодной водой. Зимой катаюсь на коньках, хожу на лыжах. Летом купаюсь в реке. Ложусь вовремя спать, долго не сижу перед телевизором.

Задание:

Подчеркните глаголы двумя линиями.

8. Обобщение

Метод «Дюжина вопросов»

(отвечаем да +, нет -)

1. Сегодня – отличный день?
2. Глагол – это часть речи?
3. Не с глаголами пишется вместе?
4. Глаголы прошедшего времени изменяются по родам?
5. Глаголы настоящего времени изменяются по родам?
6. Глаголы наст. и буд. времени изменяются по лицам?
7. Глаголы прошедшего времени изменяются по лицам?
8. Глаголы неопределённой формы – это начальная форма глагола?
9. Глаголы прошедшего времени имеют суффикс -л- ?
10. С хорошим настроением закончился для вас урок?

Самопроверка

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	+	-	+	-	+	-	+	+	

9.Рефлексия

-Прочитайте пословицы о здоровье. Какая вам понравилась больше, почему?

В здоровом теле - здоровый дух.

Здоровье дороже богатства.

Здоровье за деньги не купишь.

Ум и здоровье дороже всего.

Пожелание: Желаю вам цвести, расти, крепить здоровье.

Оно для дальнего пути – главнейшее условие.

ГУЛЬНЯ “ЗАСЯЛІ ДОМК”

Дадзеная гульня можа праходзіць як на ўроках матэматыкі, так і беларускай мовы.

Варыянт 1 (для ўрока матэматыкі).

Мэта: фарміраваць навыкі складання і аднімання ў межах 10.

Абсталяванне: перфакарткі, лісты паперы.

Правіла.

Варыянт 1.

Настаўнік ставіць у верхнім акенцы лічбу, вучні “засяляюць жыхароў”.

Варыянт 2.

Вучні працуюць у парах. Адзін часткова растаўляе лічбы, другі – узнаўляе “страчаных жыхароў”.

Варыянт 3.

Картачка запоўнена з памылкамі. Трэба іх выправіць.

Варыянт 2 (для ўрокаў беларускай мовы).

Мэта: развіваць мелкую матарыку рукі, адпрацоўваць навыкі правільнага напісання літар і іх элементаў.

Правіла

Варыянт 1.

Пры праходжанні новай літары ці паўтарэнні вучні знаходзяць і пішуць як мага больш літар з аднолькавымі элементамі, а затым запісваюць зноў вывучаную літару.

Варыянт 2.

Дзеці працуюць у парах. Малююць у сваіх доміках элементы якой-небудзь літары, а затым адгадваюць “недапісаную” літару ў суседа.

Заўвага. Гэтыя домікі можна выкарыстоўваць для рознага праграмнага матэрыялу.

ГУЛЬНЯ “ЗНАЙДЗІ СУСЕДЗЯЎ”

Мэта: фарміраваць навыкі дадання і аднімання 1.

Абсталяванне: карткі з лічбамі, карцінкі.

Правіла. На партах ляжаць карткі з лічбамі. Настаўнік ці адзін з вучняў паказвае карцінку, а да яго выбягаюць дзеці з патрэбнымі лічбамі-суседзямі паказанай лічбы.

Урок пазакласнага чытання ў 2 класе

Тэма: Восень. Вершы беларускіх і рускіх пісьменнікаў пра восень

Мэта: навучыць дзяцей асэнсавана карыстацца дзвюма мовамі (беларускай і рускай), выпрацаваць у іх непрымальнасць “трасянку”; выхоўваць любоў да паэзіі, узбагачаць лексіку па тэме “Восень”; развіваць мову дзяцей, пашыраць іх кругагляд.

Матэрыял да ўрока: верш П.Панчанкі “Восень”, верш А.Плещеева “Осенью”, малюнкi залатой восені.

Урок будзецца ў форме дыялога-спаборніцтва паміж камандамі “Моўнічак” і “Речевічок”.

Тып урока – урок-дыялог

Змест урока-дыялога

1.Арганізацыйны момант. Паведамленне тэмы і задач урока.

- Сёння мы правядзём урок пазакласнага чытання па тэме “Восень”.

Пагаворым пра гэту цудоўную пару года.

Жоўты лісцік тапаліны

Ціха падае з галіны,

І лісты, лісты наўкол

Апускаюцца на дол.

Вось як апісвае восень С.Грахоўскі.

Апусцелі палі. Яркім полымем чырванеюць рабіны. Лісце на дрэвах пажоўкла і падае на зямлю. Надвор’е псуецца. Усё часцей церушыць дробны зацяжны дождж. Усё гэта мы назіраем восенню.

Пазакласнае чытанне мы правядзём на дзвюх мовах: рускай і беларускай. Клас падзелім на дзве каманды: беларускамоўную і рускамоўную. Будзем вучыцца карыстацца роднай мовай і рускай мовай.

Кожнаму народу свая мова – родная. І не шанавець, не любіць яе – тое самае, што выракацца маці ды бацькі, той зямлі, дзе мы нарадзіліся, якую мы родным краем завём.

Мы вывучаем рускую мову, мову братняга народа. Руская мова – адна з распаўсюджаных моў свету. Яна падобная на нашу мову. Сёння мы будзем вучыцца адрозніваць родную мову ад рускай мовы, пачуем, як гучаць словы на роднай мове і як гучаць гэтыя словы на рускай мове.

Зараз выберам капітанаў каманд.

Капітаны каманд зачытваюць патрабаванні да мовы на занятках.

Капітан каманды “Моўнічак” чытае:

- наша мова 1) чыстая
2) багатая
3) выразная

Капітан каманды “Речевічок” чытае:

- Наша речь 1) чыстая
2) богатая
3) выразительная

2. Моўная гімнастыка

- А зараз, рабяты, мы з вамі пазаймаемся моўнай гімнастыкай.

Члены каманды “Моўнічак” будуць дэманстраваць сваё веданне беларускіх хуткагаворак, а члены “Речевічка” – рускіх. Гэта хуткагаворкі пра восень.

Хуткагаворкі каманды “Моўнічак”.

а) У гарах – гарох.

На лугах – мурог.

І гарох, і мурог

Збіралі ўтрох.

б) Мама-мышка сушыла шышкі,

Мышка-малышка мыла лыжкі.

в) На рэчцы Лука

Злавіў рака ў рукаў.

г) Маша шыла шапку Сашу.

Шапку Сашу шыла Маша.

Хуткагаворкі каманды “Речевичок”.

а) У Егора – огород.

Там есть редька и горох.

Рядом огород Федоры –

Там на грядках помидоры.

б) – Что за скрип? Что за хруст?

Это что ещё за куст?

-Как же быть без хруста, если я капуста.

в) У нас в реке живут бобры.

Бобры бодры, бобры добры.

г) Я теперь уже большая, не играю в ладушки...

Если только разрешают, помогаю бабушке.

За кожную правільна вымаўленую хуткагаворку вы атрымаеце лісточкі, а чаму? Таму, што з надыходам восені з дрэў на зямлю ападаюць лісточкі.

Падводзячы вынікі першага конкурса, адзначаю поспехі абедзвюх каманд.

3. Перакладчыцкая дзейнасць.

- А зараз займёмся перакладчыцкай дзейнасцю. Словы і словазлучэнні аб восені будзем перакладаць з беларускай мовы на рускую і наадварот.

Напрыклад:

Сонейка	Солнышко
Птушкі	Птицы
Ручаёк	Ручеёк
Кветка	Цветок
Жоўты ўбор дрэў	Жёлтый наряд деревьев
Восень прыгожая	Осень красивая
Жоўтая траўка	Жёлтая травка

Падводзячы вынікі другога конкурса, адзначаю поспех абедзвюх каманд.

4. Праверка дамашняга задання

- Вам дома трэба было вывучыць на памяць вершы. Камандзе “Моўнічак” верш П.Панчанкі “Восень”, а камандзе “Речевічок” – верш А.Плещеева “Осенью”. Уважліва паслухайце верш каманды “Моўнічак”, а потым адкажыце на пытанні:

- Чаму паэт называе восень залатою? (Потому, что осенью все деревья жёлтые, красноватые, как золото).

- Чаму аўтару восень бачыцца ў асмужанай красе? (Потому, что осенью часто бывают туманы).

Сляды гарачыні

Яшчэ на тварах носім,

Ды паплылі ўжо дні

Ў залатую восень.

Самотны крык гусей

Даносіцца з-пад воблак.

У асмужанай красе

Твой бачу, восень, воблік.

П. Панчанка

-Ну, а зараз уважліва паслухайце верш каманды “Речевічок” і адкажыце на пытанні:

- Как выглядят осенью поля? (Восенню на полях зеленеюць азімыя.)

- Какой стала погода? (Неба ў воблаках, сонца не свеціць, толькі вецер у полі і дождж ідзе.)

Падвядзенне вынікаў.

5. Работа з кнігай.

Вучні самастойна чытаюць вершы пра восень. Каманда “Моўнічак” працуе з вершамі беларускіх паэтаў, а каманда “Речевічок” з вершамі рускіх паэтаў. У свае сшыткі творчага пошуку вучні выпісваюць асабліва цікавыя і прыгожыя словазлучэнні пра восень.

Напрыклад:

Каманда “Моўнічак” – восень залатая, сінім небе, лясною сцежкай, мяккім дыване, ветлівай усмешкай. Каманда “Речевічок” – осенние

кусты, тихонечко шуршат, маленьких мышат, рассерженный камыш.

6. Падарожжа ў асенні лес.

- Зараз мы адправімся ў невялікае падарожжа ў асенні лес. Вы ўжо ведаеце, што лес – наш сябар. Ён корміць нас ягадамі і грыбамі. Людзі выкарыстоўваюць дрэвы ў якасці паліва, вырабляюць мэблю, паперу. У лесе добра адпачываць, слухаць спевы птушак, лёгка дыхаецца... Чалавек і лес – родныя. Для вас заданне: па малюнку, што на дошцы, скласці словазлучэнні, сказы пра восень у лесе.

Цяжкія хмары

Тяжэлыя тучы

Чырвоныя гронкі

Красныя гроздзя

Пажоўклае лісце

Пожелтевшее лісьце

Птушкі адлятаюць у вырай

Птицы отлетают на юг

Не чуваць спеваў птушак

Не слышно пения птиц

Падвядзенне вынікаў.

7. Вуснае складанне апаўядання пра восень.

Восень

Осень

План

План

1. Восень у лесе.

Осень в лесу.

2. Птушкі адлятаюць на поўдзень.

Птицы улетают на юг.

3. Дары восені.

Дары осени.

8. Падвядзенне вынікаў. Падлік ачкоў-лісточкаў, адзначэнне поспехаў абедзвюх каманд.

- Ці спадабаўся вам сённяшні ўрок?

- З якім настроем вы пакідаеце занятак? Падыміце сігнальныя карткі.

Абагульняючы ўрок – канцэрт (урок пазакласнага чытаньня ў 2 класе)

Тэма: 3 крыніц народных

Мэта: абагульніць веды вучняў аб вуснай народнай творчасці беларускага народа; выхоўваць любоў да сваёй Радзімы, да роднага краю, да роднай мовы, да беларускага фальклору.

Клас, у якім праходзіць урок-канцэрт, упрыгожаны беларускімі абрусамі, сурвэткамі, ручнікамі.

Дзеючыя асобы: Дзед Яўсей, бабуля Адарка, Надзейка; Бабуля, Воўк, Лісіца, Коцік.

Ход урока:

Настаўніца.

- Дзеці, сёння мы правядзём незвычайны ўрок. Скажыце, вы любіце хадзіць у госці? (Дзеці адказваюць). Вельмі добра. Я прапаную пайсці ўсім разам у госці да дзеда Яўсея і бабкі Адаркі.

Але ж у госці ходзяць з падарункамі. Давайце падумаем, якія падарункі мы прынесём гаспадарам.

Дзеці:

- Вершы, песні, казкі, прыказкі, жарты, гульні, байкі.

Настаўніца:

- Малайцы! Вельмі добра! Хуценька збірайцеся і пойдзем. (Дзеці выпраўляюцца пад музыку беларускай народнай песні “Чаму ж мне не пець...”)

Дзеці:

- Добры дзень, дзед Яўсей! Добры дзень, бабка Адарка!

Дзед Яўсей:

- Добры дзень, дзеткі!

Бабуля Адарка:

- Дзень добры, госцейкі дарагія. Заходзьце, калі ласка. Мы вельмі рады, што вы да нас прыйшлі.

Дзед Яўсей:

- Вы, відаць, крышку стаміліся, дык сядайце зручней, адпачніце.

(Дзеці садзяцца на лаўкі і па чарзе чытаюць вершы).

1-ы вучань:

Жыў на свеце дзед Яўсей.

Быў ён слаўны хлебасей.

2-і вучань:

Быў разумны, добры быў,

За плячамі мех насіў.

3-і вучань:

Мех жа той быў цяжкі:

У ім ляжалі казкі.

4-ы вучань:

Прыказкі, загадкі,

Раскажы нам казку.

Дзед Яўсей:

- Слухайце, я раскажу вам казку “Воўк і Клубок”. (Дзед расказвае, а дзеці інсцэніруюць казку: Бабуля, Лісіца, Воўк, Коцік)

Вучань:

- Якая цудоўная казка! Яна нам вельмі спадабалася. Дзядуля Яўсей, прыміце наш музычны падарунак – беларускую народную песню “Ты, Надзейка, раскажы.” (Вучні спяваюць, а дзяўчынка паказвае, як скачуць дзядулі, бабулі, хлопцы, дзяўчаты і козлікі).

Дзед Яўсей:

- Вельмі добрая песня. Дзякуй вам, развесялілі вы мяне старога.

Вучаніца:

- Дзядуля, мы ведаем шмат беларускіх песень, вершаў, прыказак ды казак, бо мы іх вучылі. Зараз мы раскажам вершаваную казку Валянціна Лукшы “Як ліса вучылася лётаць”. (Вучань расказвае казку)

Дзед Яўсей:

-Малайцы! Гэтай казкі я не ведаў, дзякую вам за яе! Вершы і казкі вы ведаеце. Але я хачу паглядзець, ці кемлівыя, здагадлівыя вы. Я загадаю вам загадкі:

Жыў у цёмным лесе зайка,

Яго звалі Загадайка.

Ён звяроў збіраў ля хаткі
І загадваў ім загадкі.
Што загадваў Зай звярам,
Загадаю, дзеткі, вам...

Загадкі:

1. Смачны, мяккі і духмяны,
Ядуць яго з кожнай стравай.
Яго зможаш атрымаць,
Калі будзеш працаваць. (Хлеб)

2. Не куст, а з лісточкамі,
Не кашуля, а сшыта. (Кніга)

3. Сярод хаты стаіць,
На ім лён зіхаціць,
А на льне жыта ляжыць. (Стол, абрус, хлеб)

(Уваходзіць унучка Надзейка, вітаецца з прысутнымі, просіць дазволу загадаць дзецям сваю загадку)

Надзейка:

Што гэта за вочы:

Адно свеціць удзень,
А другое – уночы. (Сонца і месяц)

- Бачу я, што твае госці, дзед, загаварыліся, засядзеліся. Давайце пагуляем.

(Музычная гульня з інсцэніраваннем беларускай народнай песні “Мікіта”)

Бабуля Адарка:

- А ці ведаеце вы, дзеці, для чаго патрэбны скорагаворкі?

Дзеці: Ведаем. Скорагаворкі вучаць нас правільна гаварыць.

Бабуля Адарка:

- А пра што расказваюць скорагаворкі?

Дзеці:

- У скорагаворках адлюстроўваецца навакольны свет. Яны расказваюць і пра птушак, і пра жывёл, і пра людзей. (Дзеці расказваюць скорагаворкі)

1. Мама-мышка сушыла шышкі, а мышка-малышка мыла лыжкі.

2.Скрып-скрып! Скрып-скрып!

Снег ад холаду ахрып.

У яго, напэўна, грып.

3. Вось пацеха, дык пацеха!

Лось заходзіцца ад смеху:

Паглядзіце – для казы

Лапці воўк пляце з лазы.

Вучаніца:

- Бабка Адарка, а мы ведаем не толькі скорагаворкі, а яшчэ і прыказкі.

Дзеці:

Добра таго вучыць, хто хоча ўсё ведаць.

Кніга –маленькае акенца, ды праз яго ўвесь свет відзён.

Лепшая вадзіца з роднай крыніцы.

Навука вочы адкрывае.

Не хвалі сябе, хай людзі пахваляць.

Дзяўчынка:

- Мы стараемся расці працавітымі, руплівымі і таму ведаем многа прыказак пра працу.

Дзеці:

1.Рана ўстанеш - многа зробіш.

2.Пад ляжачы камень вада не цячэ.

3.Гультай за работу – мазоль за руку.

4.Адклад не ідзе ў лад.

Дзед Яўсей:

- Малайцы, дзеткі, добрыя з вас вырастуць памочнікі бацькам. А зараз я вас павесялю.Вось вам вясёлыя задачкі:

1.Падарыла бабулька-лісічка

Тром унучкам сваім рукавічкі.

- Гэта вам на зіму, унучкі,

Рукавічак па дзве штучкі.

Беражыце, не згубіце,

Колькі іх, пералічыце.

2.Пякла мама піражкі,
У місачку лажыла.
7 – павідлам, 9 – рысам
Мама начыніла,
3- капустай, 8 – мясам,
Падлічыце, калі ласка:
Колькі ў мамы піражкоў
І для вас, і для сяброў. (27)

Бабка Адарка:

- Дарагія госцейкі, надышоў час і вас пачаставаць цёплымі, духмянымі піражкамi. (Частуе дзяцей піражкамi. Дзеці дзякуюць.)

Настаўніца:

- Дзеці, наша сустрэча хутка закончыцца. Час ужо развітвацца. (Дзеці развітваюцца – спяваюць песню на мелодыю “Бывайце здаровы)

Дзеці:

Бывайце здаровы,
Жывіце багата,
А мы ўжо паедзем
Дадому, дахаты.
Вам дзякуем шчыра
За шчодрасць і казкі,
К сабе запрашаем
Мы вас: “Калі ласка!”
Цудоўна, цікава
Мы ў вас пагулялі.

Дзед

Яўсей, бабка Адарка, Надзейка:

Вам дзякуем, дзеткі,
Што нас забаўлялі.
Прыходзьце часцей –
Мы заўсёды вам рады,
Паслухайце нашай

Вы добрай парады:
Вучыцеся добра вы
І не сумуйце,
І родную мову
Сваю вы шануйце.

Дадатак 6

Урок-исследование(3 класс)

Тема: Части речи

Цель: формирование грамматического понятия «имя существительное», «имя прилагательное», «глагол», уточнение признаков каждой части речи;

развитие умения распознавать части речи по их существенным признакам, вопросам и значению;

обогащение словарного запаса учащихся;

наблюдение над многозначностью имён существительных;

развитие умения наблюдать, подмечать разнообразные признаки предметов;

воспитывать самостоятельность, интерес к русскому языку.

Ход урока

1.Организационный момент

2.Минутка чистописания

3.Словарная работа: работа, дежурство.

- Придумайте к данным словам однокоренные слова, обозначающие признак и действие предмета. Придумайте и запишите предложение с одним из этих слов.

4.Исследовательская работа

Какую роль в нашей речи выполняют имена существительные, имена прилагательные, глаголы?

- Ребята, сегодня у нас необычный урок. Наш класс – творческая лаборатория, а вы - исследователи русского языка. Наша задача – ответить на этот вопрос.

- Внимательно прочитайте слова, записанные на доске, и разделите их на три группы.

Норка, гладкий, читает, рыжие, ключ, лисички, сладкое, коса, покрасит, пушистая, звено, пилили.

(Дети записывают слова в три столбика)

норка	гладкий	читает
ключ	пушистая	пилили
лисички	сладкое	покрасит
коса	рыжие	
звено		

- По какому признаку определили слова в первый столбик? (Это предметы)
- Докажите. (Отвечают на вопросы кто? что?) Запишите их.
- Какой ещё признак объединяет эти слова? (Многозначность.) Докажите.
- Как уточнить значение многозначных слов? (По смыслу предложения)
- Придумайте и запишите два предложения со словом лисички, чтобы слова имели разное значение.
- Для чего нужны слова-предметы?

Физкультминутка для пальчиков. (Дети попеременно показывают указательный и средний пальцы правой и левой руки, затем указательный и мизинец.)

Кто там скачет на лужайке?

Это длинноухий заяц.

А из травки у калитки

Дражнит рожками улитка.

И мелькают по дорожке

Ушки, рожки, ушки, рожки.

Знакомство с названием частей речи

- А сейчас мы отправимся в сказку, чтобы узнать, как называется каждая группа слов. Эта страна - Речь, а её жители – части речи. (На доску вывешиваются рисунки с изображением сказочных героев).
- Познакомьтесь со старичком Имя Существительное. Он может превращаться в кошку, дерево, чайник, дождь – в любой предмет. Вслушайся в имя волшебника – Существительное, те. Обозначающее всё, что существует.
- А это другой житель страны.

- Здравствуйте, ребята. Какие вы милые, умные, славные, внимательные. Меня зовут Имя Прилагательное. Я занимаюсь чистым, прекрасным, волшебным искусством – живописью. Каждый предмет, к которому я прикасаюсь, становится каким – то особенным. Было дерево – смотрите, какое оно стало зелёное, ветвистое, высокое. Была кошка, как кошка, а стала кошка (какой?) красивой, пушистой, усатой, полосатой, хвостатой, лохматой, мохнатой. Симпатичная, милая, славная.

- Имя прилагательное всегда связано с именем существительным. Прилагательное, потому, что прилагается к существительному.

- А вот дядюшка Глагол. Он всё время что-то делает, да так быстро, что кажется, будто у него несколько рук и ног. И что он тут делает?

- Что я делаю? Улыбаюсь, дышу носом, разговариваю с вами. Хотите знать, что я делал, пока вы знакомились с другими частями речи? Я рубил дрова, поливал грядки, посыпал песком дорожки. А теперь угадайте, что я буду делать? Я буду вас спрашивать и проверять вас, как вы усвоили новую тему. Какие части речи вы теперь знаете?

Наблюдение над именем прилагательным и глаголом.

- Запишите слова второй группы. На какие вопросы они отвечают? Что обозначают? Попробуем разобраться, для чего нужны такие слова. Послушайте два текста.

1) Наступила зима. Падают снежинки. Снег укрыл землю одеялом.

2) Наступила холодная зима. Падают пушистые снежинки. Кристальный снег укрыл землю бархатным одеялом.

- Можно ли считать тексты одинаковыми? Докажите. (Во втором тексте слова – признаки делают его красивее, т.е. нужны для красоты описания.)

- Попробуем описать слово снег зимний и весенний наиболее точно.

Снег (какой?) зимний, весенний, последний, искристый, мокрый, грязный, пушистый, серебристый, мягкий, серый, свежий. (Дети записывают слова в две группы на доске и в тетрадях.)

- Запишите третью группу слов. Что они обозначают? На какие вопросы отвечают?

Для чего нужны такие слова?

5. Закрепление

- Составьте и запишите предложение по схеме: Какие? что? что делают?

- Определите части речи в тексте:

Февральская метель

Налетел яростный ветер. Запутались снежные вихри. Белая пелена закрыла небо.

- Придумайте и запишите однокоренные имена существительные, имена прилагательные, глаголы с корнями –рад- и –голод-.

6. Обобщение. Итог урока.

- Вернёмся к вопросу, поставленному в начале урока. Что мы сегодня исследовали? Что нового узнали?

Имя существительное. Творительный падеж.

Урок-исследование по русскому языку в 4 классе

Цель:

- познакомить с особенностями творительного падежа имени существительного;
- развивать умение различать существительные по падежам, осознанно употреблять существительные в данном падеже;
- развивать орфографическую зоркость;
- прививать интерес к урокам русского языка посредством использования компьютерных технологий.

Оборудование: компьютер, мультимедийная установка, карточки, оценочная таблица.

Ход урока:

1. Организационный момент.

- Несколько уроков подряд мы изучаем падежи. Откуда появились названия падежей?

Падеж ещё не родился, а уже думали, как его назвать. Думали-думали и решили назвать именительным. Вот он родился, назвали Родительный. Он был малышом, ему всё давали, и стал он Дательным. Падеж вырос и стал большим озорником, за его проделки назвали Винительным. Подрос ещё, стал творить добрые дела и за это получил имя Творительный. Когда стал взрослым, то предлагал всем делать добрые дела и получил имя Предложный.

- Сегодня мы будем исследовать Творительный падеж.

2. Повторение.

- На прошлом уроке мы говорили о Винительном падеже, вспомните всё, что о нём знаете.

1) Повторение учебного материала о винительном падеже по плану: вопросы, вспомогательное слово, предлоги, окончания, член предложения.

2) Самостоятельная работа у доски и по карточкам (два человека у доски и два человека по карточкам (они проверяют работу на доске)).

а) Вставь пропущенную букву в словарное слово: дев...чка, д...журный, д...ревня, д...ректор, д...рога.

б) Вставь безударную гласную, устно подбери проверочное слово: т...жёлый, п...чтовый, в...здушный, скв...рец, позв...нил.

3. Чистописание (повторение йотированных гласных).

1) Буква я, слоги с этой буквой.

2) Запись слов с буквой я под диктовку:

Яблоко, аллея, до свидания, расстояние, Ялта.

Назови “лишнее слово”. Почему?

3. Индивидуальная работа на доске.

Слово Ялта – звуко-буквенный анализ (сколько слогов, букв, звуков, гласных, согласных).

4. Изучение нового материала.

1) Чтение стихотворения учителем:

Чтоб от всех не отставать,
Слыть сообразительным,
Надо всё теперь понять
В падеже творительном.

На доске схема:

Творительный падеж.

Вопросы ..., ...

Вспомогательное слово...

Окончания ...

Предлоги ...

Член предложения ...

- Выполнив задания, мы должны вставить пропущенные слова.
- Что вы знаете о творительном падеже? (Отвечает на вопросы кем? Чем?)

- Какое вспомогательное слово для определения творительного падежа? (Творю).

Заполняется схема:

Вопросы: кем? чем?

Вспомогательное слово: творю.

5. Продолжение работы над темой с использованием компьютерных технологий.

Предварительно составлены слайды с заданиями.

1) Составь и запиши словосочетания. Самостоятельная работа.

2) Задуматься (задача), следить (птица), послать (багаж), говорить (незнакомец), укрыться (плащ), мыться (душ), свернуться (кольцо), любоваться (столица), вернуться (ночь).

Проверка.

- В каком падеже употребили имена существительные? (В творительном падеже).
- Выделите окончания у существительных в творительном падеже.
- Какие окончания бывают?

Вывод: творительный падеж имеет окончания –ой, - ей, -ем, -- ю.

Окончания вставить в схему.

Физминутка.

3) Составить и написать словосочетания, изменяя имена существительные по смыслу. Подчеркнуть предлоги.

Письмо с комментированием:

4) Дружить с (природа), нашёл под (дерево), лисичка со (скалочка), находился за (река), вертится перед (зеркало), ползал между (корни), пролетел над (поле), лежит под (подушка).

- С какими предлогами дружит творительный падеж?

Вывод: творительный падеж имеет предлоги с, за, между, под, над.

Предлоги записываются в схему.

5. Определение значения творительного падежа.

Запись под диктовку.

- Записать предложения, определить, на что указывают имена существительные, стоящие в творительном падеже. Разноцветная радуга повисла над рекой. (Указывает место).
Юля с братом ходят в бассейн. (Указывает на лицо, с которым вместе выполняется действие).
Дедушка острым ножом срезал ивовый прут. (Указывает на предмет, которым совершается (творится) действие).
- В 1-ом предложении подчеркнуть главные члены, определить, каким членом предложения бывает существительное в творительном падеже. (Второстепенным).

Вывод: значение творительного падежа: указывает на место, на лицо, с которым совершается или творится действие, на предмет, с которым совершается действие.

В предложении – второстепенный член предложения.

Заполняется схема.

6. Закрепление исследованного материала.

1) Списать, подчеркнуть сравнения:

По пруду лебедем красным плавает тихий закат. (С. Есенин)

Закат горит огнистой полосой. (М.Ю. Лермонтов)

- В каком падеже употреблены существительные – сравнения?
- (В творительном падеже).
- 2) Работа с учебником.

Упражнение 137.

Отгадай загадки. Спиши. Напиши отгадки. Укажи падеж выделенных существительных.

7. Подведение итогов урока

1) На доске:

Творительный падеж.

Вопросы: кем? чем?

Вспомогательное слово: творю

Окончания: -ой, -ей, -ом, -ем, -ю.

Предлоги: с, за, между, под, над

Член предложения: втростепенный член предложения.

- Прочитайте запись, которая получилась в результате вашего исследования.

2) Составление вопросов по новой теме.

Работа в парах.

- Задайте вопросы друг другу.
- На какие вопросы ответит творительный падеж?
- Какие окончания имеют существительные в творительном падеже?
- С какими предлогами употребляются имена существительные в творительном падеже?
- Каким членом предложения бывают имена существительные в творительном падеже?

8. Рефлексия.

Кто считает, что во всём разобрался отлично, возьмите красный кружок, кто считает, что хорошо – синий кружок, кто считает, что чего-то не понял – коричневый.

А кто совсем ничго на понял, подойдите и скажите мне.

(Кружки необходимо вставить в оценочную таблицу).

- Молодцы, вы сами себя оценили.

Брэйн- рынг на ўроках абагульнення ведаў
Чалавек і свет (3 клас)

Тэма: Разнастайнасць раслін і жывёл на Зямлі (абагульненне)

Мэта:

- даць дзецям магчымасць праявіць свае веды, уменне хутка і правільна адказваць на пытанні;
- развіваць пазнавальную актыўнасць навучэнцаў;
- садзейнічаць выхаванню самастойнасці.

Для правядзення гульні клас дзеліцца на дзве каманды, удзельнікі якіх выбіраюць капітанаў, падбіраюць назвы каманд і эмблемы для іх.

1 гейм “Хто больш?” Вучні ў хуткім тэмпе адказваюць на пытанні, якія патрабуюць адназначных адказаў “так” ці “не”. Гейм выйграе каманда, у якой большая колькасць правільных адказаў на пытанні.

Пытанні для першай каманды.

1. У Арктыцы халадней, чым у тундры? (Так)
2. Кедр – хваёвае дрэва? (Так)
3. Стэп размяшчаецца паміж тундрай і пустыняй? (Не)
4. У стэпе сонца ўзнімаецца вышэй, чым у лясной зоне? (Так)
5. У маржа ёсць іклы? (Так)
6. У зоне лясоў глебы багатыя на перагной? (Не)
7. Цюльпаны, півоні, касачы растуць у стэпах? (Так)
8. У пустыні ўсё лета можа не быць дажджу? (Так)

Пытанні для другой каманды.

1. Лістоўніца – ліставае дрэва? (Не)
2. У тайзе цяплей, чым у тундры? (Так)
3. Стэп размешчаны паміж зонай лясоў і пустыняй? (Так)
4. У пустыні сонца ўзнімаецца вышэй, чым у стэпе?(Так)
5. У цюленя ёсць іклы? (Не)
6. На апрацаваных чарназёмных глебах стэпаў добра растуць садавіна і агародніна? (Так)

7. У тайзе растуць бярозы, ліпы, дубы, клёны? (Так)

8. Ядам кобры лечаць многія захворванні? (Так)

Другі гейм “Замарочки з бочки”. Паперкі, на якіх напісаны пытанні, знаходзяцца ў бочачцы. Капітаны каманд па чарзе дастаюць паперкі, зачитваюць пытанні.

Пытанні.

1. У якім парадку размяшчаюцца прыродныя зоны? (Ледзяная зона, тундра, зона лясоў, стэпы, пустыні)

2. Як называецца месца ў пустыні, дзе ёсць урадлівыя глебы і вада? (Аазіс)

3. На якім востраве Арктыкі створаны запаведнік, дзе праводзяцца работы па павелічэнню і захаванню колькасці рэдкіх жывёл? (На востраве Урангеля)

4. Як называецца прастора Паўночнага Ледавітага акіяна разам з морамі і астравамі? (Арктыка)

5. Якое дрэва называюць хлебным? (Кедр)

6. На Чарнаморскім узбярэжжы Каўказа расце некалькі відаў гэтага дрэва: грузінскі, буйнаплодны, скальны. Як называецца дрэва?(Дуб)

Трэці міні-гейм “Ты – мне, я – табе”.

Каманды адказваюць на пытанні, якія загадзя падрыхтавалі адна для адной.

Пытанні для першай каманды.

1. Якую прыгожую і грацыёзную жывёлу ад драпежнікаў ратуе хуткі бег? (Антылопу джайран)

2. Гэта дрэва расце ў Сухумскім батанічным садзе. Да яго нельга дакранацца, бо яно ядавітае і пагражае сур'ёзным апёкам, але з соку расліны атрымліваюць выдатны лак. Якое гэта дрэва? (Лакавае)

Пытанні для другой каманды.

1. Каго называюць жывымі фільтрамі Чорнага мора? (Мядуз)

2. Як называецца дрэва з попельна–шэрым гладкім ствалом і авальнымі лістамі, плод якога нагадвае моцна павялічанае зерне грэчкі? (Бук)

Чацвёрты гейм “Цёмны конік”.

Пытанні ўдзельнікам гульні задае спецыяльна падрыхтаваны вучань-старшакласнік. Адказвае той, хто першы падніме руку.

Пытанні.

1. Гэтыя жывёлы лесу хуткія і спрытныя, хоць і выглядаюць даволі нязграбнымі. Самцы маюць галінастыя рогі. Хто гэта? (Ласі)
2. У тайзе жыве вялікая паласатая кошка. Моцны, з мяккай, нячутнай хадою звер можа справіцца з любой жывёлай. Хто гэта? (Тыгр)
3. Гэты звярок добра прыстасаваўся да навакольнага асяроддзя тундры. Зімою яго шубка становіцца белай і зліваецца са снегам, што дае звярку магчымасць хавацца ад ворагаў і непрыкметна падкрадвацца да здабычы. Хто гэта? (Пясец)
4. У гэтых жывёл тундры вельмі густая поўсць і шырокія капыты, якія дазваляюць ім, не правальваючыся, рухацца па снезе і адкопчаць з-пад яго корм. Самы страшны вораг жывёл – воўк. Хто яны? (Паўночныя алені)

Пяты гейм ”Гонка за лідэрам”.

Пытанні і адказы на іх павінны гучаць у даволі хуткім тэмпе. Перамагае каманда, якая правільна адкажа на большую колькасць пытанняў.

Пытанні для першай каманды.

1. Якая прыродная зона самая вялікая? (Зона лясоў)
2. Як называецца прыродная з’ява, што складаецца з рознакаляровых промняў дзіўнай прыгажосці? (Палярнае ззянне)
3. Калі сонца зусім не хаваецца за гарызонт, гэта?.. (Палярны дзень)
4. Карэннае насельніцтва тундры – гэта?.. (Ненцы, чукчы)

5. У якой птушкі лапкі зімой пакрываюцца мяккім пухам і дробнымі пёркамі? (У белай курапаткі)
6. Як называюцца лясы, дзе растуць хваёвыя і ліставыя дрэвы? (Змешаныя)
7. Які звярок лічыцца самым дбайным нарыхтоўшчыкам правізіі на зіму? (Таёжны бурундук)
8. Якое хваёвае дрэва кожны год скідае свой зялёны убор? (Лістоўніца)
9. Як называецца ўрадлівая стэпавая глеба? (Чарназём)
10. Які вы ведаеце заповеднік зоны стэпаў? (Асканія-Нова)
11. Якую жывёлу ў пустыні выкарыстоўваюць у якасці грузавага транспарту? (Вярблюда)
12. Якое невялікае скрыўленае дрэўца пустыні можа пераносіць моцную засуху? (Саксаул)

Пытанні для другой каманды.

1. Якая зона на Зямлі самая паўночная? (Ледзяная)
  2. Калі цемра і днём і ноччу, гэта?..(палярная ноч)
  3. Які асноўны занятак насельніцтва тундры? (Аленегадоўля)
  4. Як называецца зона хваёвых лясоў? (Тайга)
  5. Як называюцца маленькія грызуны, падобныя на мышэй? (Лемінгі)
  6. Каго называюць ляснымі інжынерамі?(Баброў)
  7. Якая птушка жыве ў хваёвых лясах і вельмі любіць кедравыя арэшкі? (Кедраўка)
  8. Доўгія шыпулькі якога дрэва сабраны ў густыя цёмна-зялёныя пучкі па 4-5 штук? (Кедру)
  9. Якую пушку называюць стэпавым веліканам? (Драфу)
  10. У якой расліны сцябло роўна 20-25 сантыметрам, а карань дасягае 20-25 метраў? (У вярблюджай калючкі)
  11. Якую буйную яшчарку людзі называюць пустынным кракадзілам? (Шэрага варана)
  12. На якім кусце растуць каробачкі з ватай? (На бавоўніку)
- Падвядзенне вынікаў брэйн-рынгу.

Урок-паэтычнае падарожжа

Чалавек і свет (3клас)

Тэма: Водныя багаці Рэспублікі Беларусь. Найбуйнейшыя рэкі і азёры на фізічнай карце Беларусь.

Мэта: пазнаёміць вучняў з найбуйнейшымі рэкамі і азёрамі Беларусі; выхоўваць пачуццё захаплення прыгажосцю роднага краю; азнаёміць з матывамі творчасці беларускіх паэтаў пры апісанні рэчак і азёр; працягваць развіваць уменне чытаць карту – паказваць на фізічнай карце Беларусі найбуйнейшыя рэкі і азёры.

Абсталяванне: фізічная карта Рэспублікі Беларусь, контурныя карты, падручнікі.

Ход урока

- 1.Арганізацыйны момант
  - 2.Паведамленне тэмы і задач урока
  - 3.Работа над новым матэрыялам
- Уступнае слова настаўніка.

У Беларусі цячэ 20 800 рэк агульнай даўжынёй 91 000 кіламетраў. Ёсць рэкі вялікія, магутныя, ёсць зусім сціплыя рачулки і ручайкі. І для кожнага чалавека найдаражэйшая – рака яго дзяцінства. Гэта выразна адлюстравана ў беларускай літаратуры. Няма, напэўна, у нас нават крынічкі, не апетай паэтамі. Але ўсё ж пачнём з нашых слаўтых вялікіх рэк . Самыя доўгія з іх (звыш 500 км.) - Днепр, які ўпадае ў Чорнае мора, і яго прытокі Бярэзіна і Прыпяць. Знайдзіце іх на сваіх контурных картах, абвядзіце і пазначце іх даўжыню: Днепр – 700 км у межах Беларусі, агульная даўжыня 761 км. Крыху саступае ім прыток Дняпра Сож, але і ён варты таго, каб мы адзначылі яго на картах. А зараз паслухайце, што пісалі пра гэтыя рэкі паэты, якія выраслі на іх берагах. (Раней падрыхтаваныя вучні чытаюць урыўкі вершаў беларускіх паэтаў).

Пашчасціла мне: над Дняпром

Рос я. Змалку вучылася вока
З круч надрэчных, з уздымленых стром
Бачыць гэтак далёка-далёка.

Аляксей Зарыцкі

Каму Тэмза. Каму Дон,
Мне рака Бярэзіна!
Петлі вузенькія ўе
Недзе каля Докшыцаў,
Пераходзіў праз яе
Па маленькай дошчачцы.
Начаваў на ёй не раз
І не мог нагледзецца,
Як плыве рака-зара,
А бярозы свецяцца.

Пімен Панчанка

Тваіх крыніц гаючых выпіць
Не здолеў час крутых вятроў,
Мая любоў і лёс мой – Прыпяць,
Калыска песень і дуброў.

Генадзь Пашкоў

У Прыпяці ёсць свае прытокі. Напрыклад, прыток Прыпяці
Пціч ненамнага саступае ёй – даўжыня Пцічы 486 км. Адзначым на
картах яе, а таксама прыток Бярэзіны Гайну (100 км).

Паўз бераг – зялёнаю хваляй асокі.
Вада, нібы сінька, - на фарбы пазыч.
Цячэ, пазбіраўшы па свеце аблокi,
Нікім не апетая Пціч.
Бяжыць, падбірючы следам крыніцы,
Дубы падмывае – штораду даўжэй.
Хай песень не чуў я аб ёй, працаўніцы,
Ды мне за ўсе рэчкі яна прыгажэй!

Кастусь Цвірка

Гайна!.. Гайна!..

Што за рэчка – прыгажэйшае няма...

Гайна!.. Гайна!..

Хоць малая, - неспакойны нораў твой.

Гайна!.. гайна!..

Ты, як мора, разліваешся вясной.

Пятрусь Броўка

У Балтыйскае мора нясе свае воды рака Нёман. Агульная яе даўжыня 937 км, у межах Беларусі 459 км. Шмат паэтаў апявала Нёман. Сярод улюблёных у яго песняроў два Міцкевічы – Адам Міцкевіч і Якуб Колас. (Спадзяюся, вы памятаеце, што Якуб Колас – гэта псеўданім, а сапраўднае імя пісьменніка – Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч.)

Нёмне, рэчка мая радаводная, дзе

Тыя воды, што браў я ў маленстве ў далоні,

Па якіх потым плыў у самотным палоне

Сэрца ахаладзіць, што заходзіць у нудзе?

Адам Міцкевіч

Цяпер знойдзем прытокі Нёмана – Шчару (325 км), Вілію (270 км) і Моўчадзь (98 км).

Выйду сонечным ранкам

За ваколіцу я.

Як жывеш ты, Ятранка,

Рачулка мая?

Ты цячэш без аглядкі,

Шлях скіраваны твой

Да сястры, да Маўчадкі,

Да рачулки другой.

А далей між паніклых

Кучаравых ракіт,

Уецца рэчка Паніква

Ў хвалях – неба блакіт.
Вы як цуд, як абнова,
Тры рачулки-сястры.
Сустракае вас Нёман
У зялёным бары.

Віктар Шымук

Ятранка (31 км) і Паніква (16 км)– прытокі Моўчадзі.

У Балтыйскае мора, як і Нёман, упадае Заходняя Дзвіна.
Знайдзіце і абвядзіце яе на карце.

Ты з дзён юнацтва па сягоння
Прываражыла да сябе.
Дзвіна! Дзвіна!.. І слова звоніць,
Як толькі ўспомніш пра цябе.

Пятрусь Броўка

З прытокаў Дзвіны адзначым Аржаніцу.
Звонка струменіць вадзіца,
Студзіць падэшвы пясок...
Песняй гучыць- аржаніца!-
Роднай зямлі галасок.

Ганна Зінкевіч

Дапоўніце сказы:

Месца, дзе пачынаецца рака, называецца ... (выток).

Рэкі, што ўпадаюць у іншую раку, называюцца ... (прытокамі).

Месца, дзе рака ўпадае ў мора ці іншую раку, - гэта ...(вусце).

Чаму колькасць вады ў рэках мяняецца?

4.Абагульненне настаўніка

Назвы якіх рэк вы запамнілі?

Прыгожыя назвы, праўда? Звярніце ўвагу, што зусім мала назваў мы можам расшыфраваць, зразумець іх значэнне. Справа ў тым, што назвы рэк зусім даўнія. Гэтыя назвы давалі не славяне, а больш старажытныя насельнікі нашых мясцін: плямёны балцкія і фінаўгорскія (комі, чувашы, мардва). Славяне прынялі чужыя

назвы, толькі крышачку перайначылі іх. А потым ужо паводле назваў рэк пачалі называць свае гарады і паселішчы: Палата – Полацк, Случ – Слуцк, Віцьба – Віцебск. Між іншым адным з першых даследчыкаў гэтага працэсу быў этнограф Адам Ягоравіч Багдановіч, бацька паэта Максіма Багдановіча. Назва Магілёва, сцвярджаў Адам Ягоравіч, утварылася ад таго, што ён стаяў на зліцці рэк Мога і Ліва. А мы прывыклі лічыць, што там была якаясьці “магіла льва”. Гэта ўжо пазнейшае жаданне славян неяк зразумець чужыя назвы.

Але працягнем зноў падарожжа.

Зямля Беларусі!

Вачыма азёраў

Глядзіш ты ў празрыстыя высі нябёс.

Пятрусь Броўка

Сапраўды, на Беларусі звыш 10 000 азёр. Самае вялікае возера – Нарач (80 кв.км), самае глыбокае – Доўгае (53 м 60 см).

Якая ж нязменная сіла

І вабіць сюды, і заве,

Дзе Нарач нябёсы ўтапіла,

Дзе Свіслач плюскоча ў траве?

Віктар Гардзеі

Прыціхлі яліны, бярозы,

Зляцеў іх асенні ўбор.

У Свіцязь упалі нябёсы

І свецяць рамонкамі зор.

Паўлюк Прануза

На Браслаўшчыне азёры

Сінія, як неба ўранні,

Што ў аправе ў гонкім лесе.

Па начах злятаюць зоры,

Мыюць твары да світання

І знікаюць у паднябессі.

Пятрусь Броўка

Цяпер пашукаем на карце і пастараемся запомніць наступныя азёры: Браслаўскія, Свіцязь, Палік, Кромань, Ласвіда, Мядзель, Тартак, Белае, Чырвонае, Чорнае.

Акрамя азёр, у Беларусі маецца каля 150 вадасховішчаў. Іх людзі выкапалі самі.

Прэсную вадку трэба ахоўваць: ствараць ачышчальныя збудаванні, не мыць у азёрах і рэках машыны, не паласкаць бялізну.

5. Замацаванне вывучанага

Разгадайце крыжаванку

1. Возера ў Брэсцкай вобласці. (Белае)
2. Прыток Дняпра, цячэ на Палессі. (Прыпяць)
3. Самая доўгая рака на Беларусі. (Днепр)
4. Прыток Пцічы, апеты Янкам Купалам. (Арэса)
5. Рака на поўначы Беларусі, упадае ў Балтыйскае мора. (Дзвіна)
6. Прыток Нёмана. (Вілія)
7. Адна са славытых беларускіх рэк. (Нёман)
8. Самае вялікае возера Беларусі. (Нарач)

				Б	Е	Л	А	Е
П	Р	Ы	П	Я	Ц	Ь		
Д	Н	Е	П	Р				
		А	Р	Э	С	А		
			Д	З	В	І	Н	А
			В	І	Л	І	Я	
				Н	Ё	М	А	Н
			Н	А	Р	А	Ч	

У радку па вертыкалі атрымліваем самы доўгі прыток Дняпра – Бярэзіну.

6. Вынік урока

7. Дамашняе заданне

Скласці апавяданне “Беларусь – край блакітных рэк і азёр”,
прачытаць артыкул у падручніку.

Творческая педагогическая мастерская письма «Мой друг» (урок русского языка в 4 классе)

Цель: учить выражать словами чувства и мысли каждого ребёнка; развивать устную и письменную речь; воспитывать уважение друг к другу и формировать культуру поведения.

Оборудование: рамка для портрета, фломастеры, карточки со словами.

Когда ты хочешь молвить слово,
Мой друг, подумай, не спеши,
Оно бывает то свинцово,
То рождено теплом души.

Ход урока

1. Организационный момент. Сообщение темы урока.

Вступительное слово учителя:

- Обозначьте в правом уголке листа своё настроение. Доверьтесь, дети, своим чувствам, желаниям и возможностям, тогда и руки и мысли будут вам послушны. Садитесь удобнее, закройте глаза, представьте своего друга или подругу. Я вижу улыбки на ваших лицах. Конечно, это приятно увидеть своего друга или подругу, даже если их нет рядом.

А теперь откройте глаза, возьмите фломастеры и нарисуйте своего друга.

(Обращаю внимание на разные виды рисунка. Это картины великих известных художников, может быть, кто-то воспользуется разновидностями.) Послушайте музыку и за это время выполните рисунки.

Звучит песня «Настоящий друг». Когда заканчивается песня, работы выставляются на стол.

2. – Кто желает рассказать о своей работе? (Вопросы детей к авторам)

-Что ты думал, когда его изображал?

-Как все эти рисунки называются? (портрет, выставка, вернисаж, галерея)

-Уточните значения этих слов по толковому словарю.

-Придумайте название вашей выставки. (Все варианты названий записываются на доске). Каждый выбирает одно название и записывает к себе в тетрадь.

3. Напишите о своём друге или подруге как можно больше слов и словосочетаний, характеризующих его: увлечения, мечты, характер и др., но помните эпитафия, прочитайте его ещё раз.

Совет: словари на партах, если будут затруднения.

Звучит музыка. Песня В.Высоцкого «О друге»

Учитель пишет свои слова на доске

надёжная

внимательная к людям

отзывчивая

трудолюбивая

человечная

настойчивая

интересный собеседник

требовательная к себе и другим

инициативная

добрая

любимая

чуткая

увлечённая работой

скромная

аккуратная

душевная

весёлая

чудесный педагог

- Посмотрите в тетради друг друга и на доску, может быть, вам подойдут для характеристики и другие слова.

- Перечитайте записи. Возьмите фломастер и подчеркните 3 тёплых слова о друге. Обведите одно из них, самое тёплое.

- А теперь подчеркните 3 самые точные определения. Обведите самое точное.

Запишите с ними несколько предложений. (Прочитают три человека)

- Вот видите, ребята, как много тёплых и точных слов в русском языке.

4. Древняя пословица права:

Наш язык – великое богатство.

Только надо записать слова, а не то они бесследно разлетятся.

- Я предлагаю вам написать о своём друге или подруге. В каком жанре писать, выбирайте сами: сказка, рассказ, письмо и др.

Учащиеся работают самостоятельно, а затем читают вслух. Я, учитель, также зачитываю свою работу:

Моя подруга

Скажи мне, кто твой друг,
И я скажу, кто ты.

Моя подруга Елена - очень интересный человек. Она внимательна к людям, чувствует, когда человеку нужна поддержка и забота. Приходит на помощь, не ожидая, когда её позовут. Она – надёжный друг, добродушная, но и требовательная как к себе, так и к другим людям. Елена умеет быть очень весёлой, устраивает различные конкурсы, самые несерьёзные, неожиданные и интересные. Однажды она была Кикиморой на новогоднем празднике. Её выступление всем очень понравилось.

Моя подруга работает в школе, она младше меня на много лет: была моей ученицей, а стала подругой. Она любит детей, интересно проводит уроки, так как тщательно к ним готовится. Чудесный педагог и человек!

Я горжусь своей подругой и очень уважаю её.

- Высказывание оценочных суждений.

5. Итог. Каждый делает вывод сам: получилась ли у него работа.

- А что бы вы хотели сказать о своём настроении? Запищите в нижней правой части листа.

- Ребята, понравилось ли вам работать в творческой мастерской?

Какие темы вы предлагаете?

Спасибо за работу!

Приложение к уроку

Глоссарий:

Мастерская - это форма урока, где каждый работает сам, выполняя работу по своим чувствам, желаниям и возможностям. Учитель – равный со всеми и выполняет то же, что и дети.

Галерея. 1. Узкое крытое помещение, соединяющее части здания, а также длинный балкон вдоль здания. 2. Длинный ряд, упорядоченное множество (картинная галерея).

Вернисаж – торжественное открытие художественной выставки.

Выставка – собрание каких-нибудь предметов, расположенных где-нибудь для обозрения, а также место, где они собраны.

Портрет – изображение определённого человека или группы людей в живописи, скульптуре, графике или фотографии.